

DANIELA ENEA

**Front Stage – Back Stage,
în clasele de elevi**

Științele educației

EDITURA
Agata

Daniela Enea

*Front stage – Back stage,
în clasele de elevi*

EDITURA

Agata®

Botoșani - 2019

Enea Daniela

Front stage – back stage, în clasele de elevi

Editura Agata, 2019 – versiune online

ISBN: 978-606-8198-45-3

www.agata.ro; editura@agata.ro

Director: Ion Istrate

Redactor: Dorina Rodu

Copyright © 2019 Enea Daniela

Copyright © 2019 Editura Agata®

Argument

Lucrarea este structurată pe trei capitole: primul intitulat metaforic „Recuzita teatrală” își propune definirea conceptelor, stabilirea cadrului de referință, apelând la teoria Goffmaniană. Al doilea capitol este o încercare de a dezvălui secretele unei performări desăvârșite, având la bază chestionare- anchetă, pentru ca în ultimul capitol să analizez jocul actorilor, dar și ce se întâmplă în spatele cortinei, apelând în acest sens la interviuri și chestionare

Corpusul cercetării disertației este alcătuit din trei tipuri de date: interviuri tip povestea vieții; eseuri despre profesorul ideal; chestionare- anchetă.

Cadrul de analiză al lucrării mele, oferit de Goffman, se bazează pe o metaforă din dramaturgie: viața socială e considerată o scenă, pe care indivizii (actorii) interpretează roluri în fața unui public capabil să evalueze informația socială transmisă de aceștia. Cât de convingător este jocul actorului în fața publicului? Aceasta este întrebarea care l-a preocupat pe Goffman, în special datorită faptului că rolul publicului este extrem de important: sinele nu se construiește decât prin medierea publicului, iar imaginea pusă în joc de individul în interacțiune trebuie să fie confirmată de acesta. Numărul și componența publicului îi pot influența jocul: devine mai relaxat în cazul în care publicul este cunoscut, familiar, și mai cenzurat, constrâns, în caz contrar. Fiecare interacțiune devine locul unde individul trebuie să dea consistență rolului interpretat, în așa fel încât imaginea sa să îi fie confirmată și nu devalorizată. De aceea, „frontstage”, el încearcă să se comporte conform așteptărilor celorlalți și își aruncă masca pe care o poartă doar atunci când se află „backstage”, departe de privirea publicului, atunci când rămâne doar el, cu sine însuși.

În viața de zi cu zi, de cele mai multe ori, actorii nu sunt conștienți pe deplin de rolul jucat; spectacolul lor apare ca spontan și obișnuit. În funcție de de ritualul în care sunt implicați, actorii au șansa alegerii stilului și modului de participare, sau chiar implicării sau non-implicării (indice al voinței individului, lucru care face posibilă acțiunea de socializare a ritualului). În orice întâlnire socială, actorul are de îndeplinit anumite sarcini: în primul rând, să definească situația a cărei parte componentă devine, să-și stabilească poziția și rolul față de ceilalți, să-și revendice o identitate care se cere clarificată în raport cu identitatea celorlalți, să-și pună în scenă propriul eu, angajându-se în același timp într-un proces de cooperare pentru confirmarea reciprocă a „face-ului”. El trebuie de asemenea, să fie pregătit pentru a executa toate elementele de „face-work” dictate de etapele interacțiunii și contextele nou create.

Individul pune în scenă rolul său, își alege tonalitatea, își urmărește și controlează corpul și, ca un veritabil actor dramatic, „se prezintă”(cf.Goffman) celorlalți actori și publicului, străduindu-se în același timp să fie văzut, înțeles, crezut, să facă impresie bună atât prin calitățile sale fizice cât și prin vestimentație, gesturi, mimică sau voce.

CAPITOLUL I

RECUZITA TEATRALĂ

„Mai degrabă interpretăm decât trăim; ne compunem și ne jucăm personajul ales, purtăm masca tragică a deliberării, ne apărăm și ne idealizăm pasiunile, ne încurajăm elocvent în a fi ceea ce suntem, devotați, disprețuitori, nepăsători sau austeri; monologăm în fața unui public imaginar și ne înfășurăm grațioși în mantaua rolului nostru inalienabil. Astfel drapați, solicităm aplauze și ne așteptăm să închidem ochii înconjurați de o liniște universală. Ne învățăm să trăim după frumoasele sentimente pe care le-am rostit, așa cum încercăm să și credem în religia pe care o profesăm. Portretul pe care îl pictăm îl exhibăm ca fiind persoana noastră cea adevărată, obiceiurile noastre sunt transformate de conștiință în loialități și îndatoriri, iar noi devenim „persoane” sau „mășți””(Santayana, pp.133-134).

Dramaturgia - reprezentată de Goffman - (concepția e dezvoltată în *La mise en scène de la vie quotidienne*, 1973; *Les rites d'interaction*, 1974) derivă din interacționismul simbolic. Goffman este preocupat îndeosebi de interacțiunile din viața de zi cu zi, pentru care încearcă să elaboreze o teorie a comunicării interpersonale, introducând și valorificând o serie de concepte cu o valoare deosebită pentru studiul comunicării în general, și al conversației, în special.

Pentru Goffman, interacțiunea devine locul poziționării reciproce a indivizilor și al construirii și dezvoltării sinelui social într-o dublă ipostază: ca imagine și ca actor. Acest lucru îi permite individului să își revendice o anumită identitate, dar, în același timp, să atribuie și partenerului de conversație o identitate. Concepția lui, potrivit căreia interacțiunea cotidiană poate fi interpretată din perspectiva teatrală (ca spectacol în fața celorlalți și modelat de aceștia), îi permite utilizarea unor noțiuni specifice acestui domeniu: *scenă*, *actor*, *rol*, *figurație*. Conceptul de dramaturgie, de actor, rol și figurație oferă imaginea întregului comportament comunicativ.

Acordă o deosebită importanță noțiunii de *scenă* (cadru social al interacțiunii), aceleia de *appearance* (înfățișare, acei stimuli care ne avertizează despre statutul social al performerului) aptă de a oferi informații privind statutul actorului (formal/informal), *props* (recuzită) – incluzând aici vestimentația, sau diferite alte obiecte aparținând actorului (casa, mașina, etc.) care oferă indicii asupra statutului social, sexului, vârstei sau ocupației acestuia, precum și *manner* (manieră, modalitate, ne avertizează asupra rolului interactiv pe care performerul se așteaptă să-l joace, de exemplu o atitudine trufașă arată că performerul se așteaptă să fie inițiatorul interacțiunii verbale și cel care îi direcționează cursul) – modul propriu în care actorul interpretează rolul. Adesea ne așteptăm la o consecvență mai fermă între înfățișare și atitudine, adică ne așteptăm ca diferențele de statut social între interacțanți să fie congruente cu indicațiile pentru un presupus rol în interacțiune. Dar înfățișarea și atitudinea se pot contrazice reciproc, ca atunci când un performer aparent de rang mai înalt decât publicul său joacă într-un mod neașteptat de egalitarist.

Individul interpretează *rolul* („model prestabilit de acțiune, pe care o persoană îl dezvoltă în timpul unei reprezentării, și pe care-l poate prezenta și utiliza și în alte ocazii”),¹ care se transformă în unitate de bază a procesului de socializare. Rolul trebuie îndeplinit într-o manieră convingătoare; aceasta este câștigată prin satisfacerea îndatoririlor aduse de rolul respectiv.

Rolurile sunt interpretate potrivit unor ritualuri. Goffman stabilește că interacțiunea funcționează potrivit unor norme și se dezvoltă printr-o suită de schimburi ce sunt sinonime unor unități rituale. Ele sunt cele care aduc în discuție noțiuni precum *scheme de acțiune*, *contract de vorbire*, *norme de interacțiune*, *norme de interpretare*.

Conversația este analizată la nivelul de suprafață, acela al jocului scenic, în care un rol important îl au actele de limbaj utilizate, strategiile menite să ajute la stabilirea sensului, precum și întregul ansamblu de mecanisme capabile să asigure ordinea în conversație. Pentru Goffman, conversațiile cele mai banale, bazate pe interacțiunea participanților, devin „mici lupte simbolice”² și le analizează ca atare, utilizând concepte precum *interacțiune*, *ritualuri*, *dramă*, „*față*” (Goffman etichetează drept față “front” acel aspect din performarea individului care funcționează de regulă într-un mod general și fix, pentru a defini situația în ochii celor care observă performarea. Fața este deci echipamentul expresiv standardizat, angajat intenționat sau nu de individ în timpul performării) Părțile standard ale feței sunt: cadrul “setting” ce include amplasarea fizică, tabloul general, părțile scenice ale echipamentului expresiv și fața personală “personal front” incluzând aici însemnele funcției, hainele, ținuta corporală, stereotipiile discursive, expresiile faciale, gesturile. În interacțiune, individul își manifestă „linia de conduită” (ansamblu complex de acte verbale și nonverbale prin care își manifestă punctul de vedere în ceea ce privește propria persoană, situația și ceilalți participanți) și își dezvoltă identitatea/*persona* (în grecește „masca pe care o purtăm” – termen ce reflectă concepția noastră despre sine: ceea ce căutăm să susținem despre noi înșine; sinele pe care credem că-l avem, pe care îl proiectăm și pe care ceilalți îl percep). „așadar avem o recunoaștere a faptului că orice om, întotdeauna și oriunde, mai mult sau mai puțin conștient, joacă un rol.” Prin aceste roluri ne cunoaștem unul pe celălalt, prin aceste roluri ne cunoaștem pe noi înșine” (Robert Erza Park, “Race and culture”, The Free Press, Glencoe, III, 1950, p.249). În măsura în care această mască reprezintă concepția pe care ne-am format-o despre noi înșine- rolul căruia ne străduim să ne conformăm- această mască este sinele nostru mai adevărat. Sinele care am dori să fim. În sfârșit, concepția noastră despre propriul rol devine o a doua natură și o parte integrantă a personalității noastre.” Venim pe lume ca indivizi, ne formăm un caracter și devenim persoane” (ibidem, p.250) Imaginea pusă în joc de individ devine „față” sa (un întreg ansamblu de elemente valorizante pe care acesta le construiește despre sine însuși față de cei cu care intră în interacțiune), pe care tinde în permanență să o apere, având în vedere că „fața” este în permanență „obiect” al actelor amenințătoare din conversație. Pentru a o apăra, individul apelează la „figurație”.

Figurația este în același timp cea care explică fenomene lingvistice diferite, precum: utilizarea preliminarilor, justificărilor, scuzelor, subînțelesului, actelor indirecte. Actorii sociali stabilesc între ei relații cu o deosebită importanță pentru derularea schimbului. Orice comportament comunicativ este generator de sensuri în cadrul contextului creat. Prin concepția sa, Goffman îmbogățește sfera de analiză a interacțiunii sociale cu noțiunea de sensibilitate. Aceasta se realizează prin preocuparea de a analiza un element important al interacțiunii sociale, și anume prezentarea sinelui.

Se observă că o caracteristică a abordărilor sociologice este aceea că ele aduc în discuție factorii externi care sporesc diversitatea în practica comunicativă: factorii geografici

---

¹ Goffman, E.(1973): *op.cit.*, vol. I, p. 35

² *Idem*

(apartenența la o anumite regiune); culturali (apartenența la o anumită cultură); sociali (apartenența la un grup social, profesional sau religios; apartenența la o anumită categorie de vârstă/sex); psihologici (atitudinile și reprezentările indivizilor). Comunicarea apare adeseori sub nume precum *interacțiune, relații de schimb, putere, influență*.

Goffman folosește termenii de performer și performare: performarea desemnează întreaga activitate a unui individ, desfășurată într-o perioadă marcată de prezența lui continuă în fața unui grup de observatori și având o anumită influență asupra acestora. Performerul este complet implicat în propriul act, el poate fi sincer convins că impresia de realitate pe care o pune în scenă este chiar realitatea adevărată, iar publicul poate fi sincer convins că personajul pe care îl văd chiar posedă atributele pe care pare să le dețină.

O față socială dată tinde să se instituționalizeze, în termenii așteptărilor stereotipe abstracte cărora le dă naștere, tinde să-și asume un înțeles și o stabilitate diferite. Fața devine o „reprezentare colectivă” și un fapt cu drepturi depline. Când un actor preia un rol social stabilit, află că o anumite față a fost deja repartizată pentru aceasta. Dacă achiziționarea acestui rol a fost în principal motivată fie de dorința de a performa sarcina dată, fie de dorința de a menține fața corespunzătoare, actorul va descoperi că trebuie totuși să facă ambele lucruri.

Goffman aduce în discuție și dilema expresie versus acțiune, pornind de la afirmația lui Jean Paul Sartre: „Elevul care vrea să fie atent, cu ochii țintă la profesor și cu urechile pâlnie, se extenuază atât de mult în jucarea acestui rol încât sfârșește prin a nu mai auzi nimic”. Cei care au timpul și talentul de a performa bine un rol s-ar putea din această cauză să nu aibă talentul de a face vizibil și faptul că performează bine. Când examinăm un grup sau o clasă de indivizi, descoperim că membrii ei tind să-și investească ego-urile în primul rând cu anumite rutine, dând mai puțină atenție celorlalte, pe care tot ei le performează. Astfel, un specialist ar putea dori să facă o figură modestă pe stradă sau acasă, iar în sfera socială care include etalarea competenței sale profesionale să ofere un spectacol eficient. Mobilizându-și comportamentul pentru a da un spectacol, el va fi preocupat nu atât de traseul complet al diferitelor rutine pe care le performează, ci doar de aceea din care derivă reputația lui profesională.

Dacă un individ vrea să dea expresie unor standarde ideale în timpul unei performări, atunci el trebuie să anticipeze sau să ascundă acțiunile nepotrivite cu aceste standarde. În acest fel se menține o impresie de infailibilitate, atât de importantă în unele prezentări. Există o faimoasă vorbă care spune că doctorii își îngroapă greșelile.

În cadrul interacțiunilor în care individul prezintă altora un produs, el va avea tendința de a le arăta numai produsul final, iar ei vor fi determinați să-l judece pe baza a ceva ce a fost terminat, finisat. În unele cazuri, dacă a fost necesar doar foarte puțin efort pentru a realiza obiectul, acest fapt este ascuns. În alte cazuri, dimpotrivă, vor fi ascunse orele lungi și plictisitoare de trudă însingurată.

În termenii lui Hughes, avem tendința de a ascunde publicului nostru toate probele „treburilor murdare”, fie că le facem noi înșine în secret, fie că le atribuim unui servitor, unui specialist legitim sau unuia ilegal. Dacă activitatea unui individ trebuie să satisfacă mai multe criterii ideale și dacă acesta vrea să facă o bună prezentare, atunci probabil că unele dintre aceste criterii vor fi susținute în public prin sacrificarea altora. Adesea, performerul va sacrifica acele criterii a căror pierdere poate fi ascunsă, pentru a menține criteriile a căror aplicare inadecvată nu poate fi ascunsă.

Performerii cultivă adesea impresia că au avut motive ideale pentru câștigarea rolului pe care-l performează, că au calificările ideale pentru acest rol și că nu au făcut nici un târg strategic ca să obțină acest rol.

Performerii chiar încearcă să lase impresia că echilibrul și competența lor sunt ceva ce au avut dintotdeauna și pentru care nu au trebuit niciodată să depună eforturi într-o perioadă de acumulare.

Un performer tinde să ascundă sau să performeze într-un mod discret acele activități, fapte și motive incompatibile cu imaginea de sine idealizată, ca și cu cea a produselor sale. În plus, un performer induce adesea publicului său credința că el este legat de acesta într-un mod mai ideal decât este de fapt cazul. Mai întâi, indivizii cultivă impresia că rutina pe care o performează în prezent este singura lor rutină sau, cel puțin, cea definitorie. Publicul, la rândul lui, presupune adesea că personajul proiectat în fața sa este singura realitate a individului care performează acea proiecție în fața lor. În al doilea rând, performerii tind să cultive impresia că performarea curentă a rutinei lor și relația cu publicul lor obișnuit au ceva special și unic. Caracterul de rutină al performării este ascuns; performerul însuși nu este, de obicei, conștient de cât de rutinizată este performarea lui și sunt accentuate aspectele spontane ale situației.

În societate noastră, unele gesturi neintenționate se produc într-o varietate atât de mare de performări și transmit impresii în general atât de incompatibile cu cele cultivate, încât astfel de evenimente inoportune au dobândit un statut simbolic colectiv. Asemenea evenimente sunt împărțite de către Goffman în trei categorii mari. Din prima fac parte situațiile în care un performer transmite accidental incapacitate sau lipsă de respect prin pierderea pe moment a controlului muscular asupra propriului corp. El poate călca greșit, se poate împiedica, poate avea o greșeală de exprimare etc. În al doilea rând, performerul poate lăsa impresia că este prea mult sau prea puțin preocupat de interacțiune. Își poate uita replicile, se poate bâlbâi, se poate dovedi nervos sau prea conștient de sine, poate da drumul unor hohote nepotrivite, unor expresii ale furiei sau altor tipuri de afecte care, pe moment, îi afectează calitatea de interactivant. În al treilea rând, prezența performerului poate să sufere de o regie teatrală nepotrivită. Cadrul nu a fost pus în ordine, a fost pregătit pentru o performare greșită sau deranjat în timpul performării; întâmplări neprevăzute au provocat o proastă sincronizare a sosirii sau a plecării performerului ori pauze stânjenitoare de vorbire chiar în timpul interacțiunii.

Coerența expresivă cerută în performări subliniază o discrepanță crucială între eul nostru uman și cel socializat. Ca ființe umane, suntem creaturi cu impulsuri ce variază, cu stări și energii care se schimbă de la un moment la altul. Ca personaje puse în scenă pentru un public, nu trebuie totuși să fim supuși sușurilor și coborâșurilor. După cum spunea Durkheim, nu permitem activității noastre sociale mai înalte „să se lase condusă de stările noastre trupești, așa cum se întâmplă cu senzațiile noastre și cu conștiința generală asupra trupului nostru” (Émile Durkheim, *Formele elementare ale vieții religioase*, Polirom, Iași, 1995). Este necesară o anumită birocratizare a spiritului, astfel încât să oferim încredere în realizarea unei performări perfect omogene în fiecare moment programat. Poate cel mai important este să observăm că o impresie falsă, menținută de un individ în oricare dintre rutinele interpretate de el, poate fi o amenințare pentru întreaga relație sau pentru rolul din care face parte rutina respectivă, căci o dezvăluire discreditantă dintr-o arie a activității individului va arunca îndoieli și asupra altor domenii de activitate, în care poate că nu are nimic de ascuns.

Jocul de scenă presupune competențe solide, o instruire îndelungată, precum și capacitatea psihologică de a ajunge un bun actor. Aproape oricine poate învăța un scenariu într-atât încât să-i dea unui public indulgent impresia de realitate pentru că interacțiunile sociale obișnuite sunt ele însele regizate asemenea unei piese de teatru, prin intermediul unor acțiuni, al unor contraacțiuni și al unor replici concludive exagerate dramatic. Chiar și în mâinile unor performeri neexperimentați, scenariile pot prinde viață pentru că viața însăși este o montare dramatică. Nu se poate spune că întreaga lume este o scenă de teatru, însă elementele esențiale care o deosebesc de o scenă nu sunt ușor de specificat.

Goffman acordă o importanță deosebită și performării de echipă. Când examinăm o performare de echipă, descoperim adesea că cineva a fost investit cu dreptul de a regiza și

controla desfășurarea acțiunii dramatice. Regizorul are sarcina de a readuce pe linie orice membru al echipei a cărui performare devine nepotrivită. Liniștirea și pedepsirea sunt procese corective uzuale. Adesea, regizorul va trebui nu atât să înăbușe sentimentele necorespunzătoare, cât să stimuleze etalarea unei implicări afective adecvate, să dea strălucire spectacolului.

Atunci când activitatea cuiva are loc în prezența altora, unele aspecte ale activității sunt accentuate expresiv, iar altele, care ar putea discredita impresia cultivată, sunt suprimate. Faptele accentuate apar în ceea ce am numit regiune expusă; și este la fel de clar că ar mai fi și o altă regiune, o „regiune ascunsă” („back region”) sau culisele („backstage”), unde apar faptele suprimate. Aici se relaxează performerul, își lasă deoparte fața și iese din rol. De vreme ce secretele vitale ale spectacolului sunt vizibile în culise, iar performerii ies din rol atunci când se află acolo, este firesc să ne așteptăm ca trecerea de la regiunea expusă către cea ascunsă să fie ținută secretă în fața publicului sau ca întreaga regiune ascunsă să le rămână necunoscută. În mod evident, controlul culiselor joacă un rol semnificativ întrucât aici indivizii încearcă să ridice o barieră cerințelor presante care îl înconjoară. Există tendința de a folosi un limbaj informal sau de culise și un altul, în ocaziile când se prezintă performarea respectivă. Comportamentul de culise este cel care permite acte minore, ce pot fi ușor luate ca simboluri ale intimității și ale lipsei de respect față de ceilalți prezenți și față de regiunea respectivă, în timp ce comportamentul din regiunea expusă este unul care nu permite astfel de gesturi potențial ofensive.

Invocând stilul de culise, indivizii pot transforma orice regiune în culise. Astfel, performerii își apropiază o secțiune a regiunii expuse și, acționând acolo într-un mod familiar, ei o despart simbolic de restul regiunii. Mai important este că nimeni nu trebuie să se aștepte ca situațiile concrete să ofere exemple pure de comportament informal sau formal, deși există, de obicei, o tendință de a conduce definirea situației către una din aceste două direcții.

În lucrarea mea, conceptul de „back stage” în clasa de elevi implică și acele module de conversație pe care profesorul le introduce în discuția propriu-zisă, atât în timpul orelor, cât și în recreație. Prezența profesorului între elevi în timpul recreației permite depășirea cadrului strict formal al relației sale cu elevii. Profesorul, prin simpla prezență între elevi în scurtul răgaz dintre două ore, intervine regulator în manifestările comportamentale ale acestora, și, cu atât mai mult, prin comunicare cu elevii. La clasele primare și chiar gimnaziale educatorul încă mai poate participa la jocurile copiilor, în vreme ce la clasele liceale recreația poate oferi ocazia de a surprinde preocupările, neliniștile, interesele elevilor și a încerca un dialog pe tema respectivă. Relațiile profesorului cu elevii în asemenea împrejurări fiind mai destins decât în sala de clasă, stimulează dorința elevului de a se apropia de adult, facilitează intercunoașterea lor reciprocă și, prin aceasta, sporește șansele influențării directe a elevului de către profesor;

După Elena Bonta, tipul de comunicare din clasa de elevi este discuția și nu conversația în adevăratul sens al cuvântului, datorită unor trăsături specifice care le diferențiază. Termenul de discuție este restrictiv când e vorba de subiectele abordate, subiecte precise și prestabilite, chiar dacă restricțiile nu sunt explicite. Discuția este deci un schimb verbal, al cărui fond este considerat a fi mai serios și a cărei formă este mai controlată, comparativ cu conversația. Nu se poate însă nega prezența în cadrul acestora a unor module de conversație. Comunicarea în clasa de elevi presupune existența unui cadru instituționalizat predeterminat, este supusă unor constrângeri de timp impuse de orarul școlar, de durata unei ore de curs, în timp ce în conversația uzuală nu există un cadru instituțional fix, timpul alocat depinde de participanți, iar statutul și rolul participanților nu reprezintă un factor esențial, deși, uneori, poate acționa ca un factor restrictiv. Statutul și rolul participanților are o importanță deosebită în comunicarea în clasa de elevi, determinând regulile de inițiere,

menținere și încheiere a comunicării. De asemenea, relația dintre participanți are un caracter asimetric; așezarea elevilor în bănci, precum și poziția profesorului în fața clasei, în spatele catedrei, devin taxeme de poziție. Profesorul controlează fluxul comunicațional și selectează de regulă următorul emițător, în mod direct (utilizând diverse formule de adresare) sau indirect (printr-o întrebare adresată frontal, lăsând elevilor posibilitatea să se autoselecteze); elevilor li se întâmplă destul de rar să ia inițiativa schimbului. Dacă în conversația uzuală, rândul la comunicare este respectat în mod tacit, în comunicarea în clasa de elevi, aceștia vorbesc atunci când le este permis, iar din punct de vedere cantitativ, intervenția lor este mai redusă decât a profesorului. Poziția asimetrică a participanților oferă destul de puține posibilități de negociere a sensurilor, spre deosebire de conversația uzuală unde există o mare libertate de negociere a sensurilor și a pozițiilor stabilite. Totodată, schimbul verbal este alcătuit din trei mișcări: profesorul adresează o întrebare, elevul răspunde, profesorul evaluează răspunsul (*follow up*), în timp ce în conversația uzuală, schimbul verbal este format din două mișcări (de regulă): locutorul adresează o întrebare, interlocutorul răspunde sau locutorul face o constatare/ exprimă un sentiment, iar interlocutorul își exprimă părerea/ evaluează.

În comunicarea din clasa de elevi, posibilitatea realizării de inserții între perechile de adiacență este redusă, iar funcțiile predominante sunt: informativă (se comunică informații), instrumentală (profesorul încearcă să determine elevii să acționeze), regulatorie (de control asupra elevilor), interacțională (de a crea interacțiuni de diverse tipuri), lingvistică (strict legată de activitatea didactică), managerială (profesorul stabilește activitățile elevilor, oferă indicații privind modul de lucru, disciplinează elevii, evaluează) și afectivă (utilizarea unui limbaj care indică o atitudine pozitivă față de elevi).

Deși informal, stilul este controlat, în sensul că greșelile sunt sancționate, se cer construcții complete, netrunchiate și se manifestă preocuparea pentru eliminarea ambiguităților. De asemenea, în comunicarea din clasa de elevi, tema de discuție este strict condiționată de cadrul instituțional; nu poate fi negociată sau cu atât mai puțin evitată; abaterile de la temă pot fi inițiate doar de profesor, aceste abateri fiind incluse în comportamentul de back-stage. În conversația uzuală, se observă o mare libertate în alegerea temelor, putându-se trece facil de la o temă la alta. Comunicarea în clasa de elevi vizează obiective clare ce sunt comunicate adeseori elevilor chiar de la începutul orei, iar progresia dialogului se realizează prin întrebări de diferite tipuri sau cereri de diferite tipuri vizând capacitatea elevilor de a memoriza, de a analiza probleme, de a evalua și sintetiza. În conversația uzuală, se ia în calcul posibilitatea disimulării unor gânduri, atitudini, iar progresia dialogului se realizează prin întrebări de diverse tipuri, aserțiuni, dialog narat, pe baza tehnicilor de incitare la dialog, prin stimulare verbală și nonverbală a partenerului de dialog. Actele de limbaj utilizate în comunicarea din clasa de elevi au următoarele funcții: de a informa, de a verifica, de a oferi explicații și de a evalua, de a comenta, aproba sau respinge.

Conversația este un proces a cărui desfășurare este garantată de schimbul permanent de mesaje între participanți, condiționat de reciprocitate și cooperare. Derularea conversației din back stage, în clasa de elevi, depinde de niște reguli constitutive, adică acele reguli universale și imperative ce stabilesc mersul jocului, dar și de reguli strategice și normative, cum ar fi regulile de politețe ce guvernează relațiile dintre indivizi.

La nivelul actorilor, a participanților la conversație, putem vorbi de mai multe aspecte: poziționare; modalități de intrare sau ieșire din rol; modalități de gestionare a pașilor strategici; modalități de provocare a celuilalt; controlul asupra activității discursive și asupra tăcerilor. Aspectele legate de poziționare explică dinamica relațiilor dintre participanți. Teoria poziționării pleacă de la ideea că rolul pe care îl joacă individul reprezintă un concept cu un

caracter mult prea static pentru a susține o analiză serioasă a relațiilor sociale; ca urmare a acestui fapt, conceptul de „poziție” vine să suplinească pe cel de „rol”.

Poziționarea reciprocă este recunoscută printr-o gamă variată de elemente ce aparțin conversației: activitatea verbală și nonverbală de implicare și autoimplicare în interacțiune; întregul set de conduite identificabile pe parcursul jocului, registrul limbii, utilizarea taxemelor de poziție. Poziția ocupată de fiecare participant, alături de forța ilocuționară a actelor produse, devin elemente cu importanță deosebită în activitatea de producere a sensului, antrenând, în același timp, un joc al imaginii ce privește reprezentările pe care participanții și le fac despre ei înșiși sau despre ceilalți, precum și despre situația care condiționează permanent derularea schimbului. Fiecare participant la jocul conversației devine conștient de propria poziție și de poziția pe care este situat (vorbim de propria poziționare și de poziția pe care i-a conferit-o partenerul său), precum și de poziția pe care s-a situat partenerul. Așadar, un joc conversațional are la bază o multitudine de mișcări: de inițiere, de ofertă, de reformulare, de contracarare sau de respingere, de manipulare, de încheiere etc. care se fac simțite din primul moment al interacțiunii, până în momentul în care scopul a fost îndeplinit sau abandonat.

Am utilizat conceptul de „clasă de elevi” atât în sens restrâns, cât și în sens larg, ca grup social, dar și drept colectiv.. Clasa de elevi este un grup de muncă, formal, instituționalizat, alcătuit din elevi de aceeași vârstă și care funcționează în domeniul instructiv-educativ cu scopul formării elevilor în conformitate cu obiectivele stabilite ce decurg din idealul educațional. Ea poate fi înțeleasă din diferite perspective: sistemică, a teoriei grupurilor, pedagogică, psihopedagogică, psihosocială etc.

Clasa de elevi este un sistem dinamic cu autoreglare căci elevii clasei și profesorul stabilesc între „elemente” sunt deosebit de complexe. Elevii și profesorul, precum și relațiile dintre ei, îndeplinesc funcții diferite și au contribuții specifice la realizarea finalităților sistemului dat. Aceștia nu există ca atare decât împreună, se presupun reciproc. Elevii sunt elevi și profesorii sunt profesori numai în măsura în care se află în corelație. Locul și rolul termenilor în relația profesor-elevi nu sunt nici simetrice și nici egale. De aceea, o viziune paradisiacă a profesorului despre o armonie perfectă cu clasa este iluzorie, nefondată teoretic, iar practic demobilizatoare, după cum iluzorie este și viziunea elevilor despre o emancipare totală de sub „dominarea” profesorului.

E tapa în dinamica sistemul ui	Corespon dețe în plan pedagogic	Feno mene de grup caracteristice	Fenomene psiho-sociale caracteristice	Surse de blocaj în relația profesor-elevi
S istem în formare	Activitate de organizare și încheiere a colectivului clasei prin: exprimarea cerinței; antrenarea elevilor în activități comune, stabilirea/sugerea de către profesor a unor	Conținutul urarea statutelor și rolurilor și a moralului grupului; trecerea treptată de la organizare la autoorganizare, de la conducere la autoconducere;	Autocunoaștere prin raportare la alții; intercunoaștere; interiorizarea cerințelor; dezvoltarea responsabilității; punerea inițiativei personale în slujba grupului; formarea sentimentului de apartenență la grup; dezvoltarea sociabilității; adaptare la grup.	Conținutul, formularea și forma de exprimare a cerinței; insuficiența antrenare a elevilor în activitate, în general, în activități comune, în special, tutelarea și autoritarismul profesorului, ignorarea sau insuficiența folosire a muncii în grup.

	obiective comune clasei; stabilirea responsabilităților formale.	dezvoltarea cooperării și colaborării între elevi.		
Sistem format	Capacitatea clasei de autoorganizare și autoconducere; clasa formulează cerințe și le impune indivizilor; respectarea cerințelor.	Cristalizarea status-rolurilor, acestea devenind relative stabile; funcționarea relative autonomă a clasei ca grup social; moral de grup ridicat; colaborare și cooperare între elevi; productivitate mărită.	Responsabilitate, solidaritate cu grupul, sentimental securității persoanei, atașament față hotărâre și acțiuni de apărare a prestigiului clasei și de sporire a acestuia; disciplină conștientă; bucuria succesului.	Ignorarea statutelor deficitare și a subgrupurilor informale; împiedicarea /stoparea inițiativei elevilor; plafonarea perspective; neaprecierea succesului; încurajarea vedetismului.
Sistem în stare continuă de structurare și restructurare cu tendințe: Ascendentă, de perfecționare a structurii și funcționării Sau Descendentă, de dezorganizare	Întărire și dezvoltare a colectivului de elevi Dezorganizare, formare de subgrupuri cu tendințe centrifuge.	Aceleași ca în starea de sistem format; creșterea eficienței și coeziunii Divizare în subgrupuri, scăderea moralului de grup, a normativității, coeziunii și eficienței, competiție, concurență, conflicte.	Aceleași ca în starea de sistem format. Insatisfacție, orientare spre alte grupuri de referință sau de aspirație.	Încurajarea vedetismului, neintervenție în relațiile tensionale dintre elevi sau dintre subgrupuri, absența perspective.

Clasa de elevi este și un grup social mic, reunind un număr restrâns de membri între care există relații vii, de tipul „față în față”. Sub aspect funcțional, clasa de elevi este un grup de muncă unit prin activități și scopuri comune, având o serie de proprietăți generale precum consensul, autoorganizarea, coeziunea, eficiența, stratificarea etc.

În sens restrâns, clasa de elevi este un colectiv unit prin interese și concepții comune și este organizat în vederea unor scopuri bine determinate, membrii săi purtând răspunderea pentru activitatea desfășurată, supunându-se unei discipline liber consimțite și acceptând o conducere unică.

Capitolul II

CU MASCĂ...FĂRĂ MASCĂ

Dintre numeroasele măști pe care le purtăm zilnic, dintre numeroasele performări din viața cotidiană, m-am oprit asupra celor desfășurate în clasa de elevi, urmărind comportamentul pe scenă, dar și în culise al performerilor, precum și jocul de echipă. Pe baza unor chestionare- anchetă, am reușit să creionez portretul profesorului ideal, a cărui performare este ireproșabilă, să aflu care este imaginea profesorului real în viziunea elevilor și cum îl văd pe cel „de vis”. Totodată, am aflat și care este opinia profesorilor despre rolul de elev.

Ideea anchetei a apărut în urma lecturării unei știri în care se spunea că Unicef și Centrul Educația 2000 Plus au încercat să răspundă, în urma unui studiu care a durat un an de zile, la întrebările "Cum ar trebui să fie profesorul ideal?" și "Care este imaginea profesorilor în ochii elevilor?". La întrebarea "Cum vezi tu un profesor ideal?", majoritatea elevilor nu au știut să răspundă, iar realizatorii studiului au tras concluzia că nu doar elevii sunt de vină pentru această situație, ci și profesorii, deseori extrem de distanți cu copiii. Studiul concluzionează că există trei categorii de profesori. În prima categorie sunt profesorii absurzi, foarte exigenți, cărora nu le pasă dacă elevii înțeleg ce li se cere și pe care elevii îi consideră "gardieni de închisoare". Al doilea tip de profesor este cel care ține echilibrul între exigență și prietenie, care știe să glumească, pe care îl interesează problemele elevilor, dar impune reguli clare de comportament pe care le respectă el însuși. Mai mult, îl poate convinge pe elev că meseria de profesor este una care merită să fie urmată. A treia categorie sunt profesorii slab pregătiți, care își desconsideră elevii și le spun că sunt "bestii", "proști", "nesimțiți", "handicapați" sau "ani-male". Potrivit declarațiilor elevilor, profesorii din această categorie mănâncă în timpul orelor, vorbesc la telefon sau citesc ziarul și nu le pasă dacă elevii învață sau nu, sau, și mai rău, sunt violenți, fie cu vorba, fie cu fapta. Ce profesori sunt cei mai apreciați? Cei care știu să le înțeleagă problemele, stau de vorbă cu ei, fac lecțiile interesante, îi respectă, discută cu ei și în afara orelor, sunt exigenți, dar calmi.

Studiul a fost făcut în câte patru școli din județele Dâmbovița, Giurgiu, Mureș, Prahova și din București.

Am realizat și eu un sondaj de opinie printre liceenii colegiului la care lucrez, la această mini-cercetare participând 90 de subiecți, elevi ai claselor IX-XII. Liceenii au fost rugați să răspundă la cele trei întrebări din anchetă și anume:

1. Cum credeți că trebuie să fie un profesor ideal? Care sînt, în opinia dvs., calitățile acestuia? Vă rugăm să le enumerați, plasându-le în ordinea priorităților, astfel încît pe primul loc să se afle trăsătura ce o considerați a fi cea mai importantă, iar pe ultimul - cea mai puțin importantă, dar pe care totuși ar fi bine să o dețină **profesorul ideal**.

2. Care sînt trăsăturile de personalitate ale **profesorilor care vă învață**? Vă rugăm să le enumerați, astfel încît pe primul loc să se afle caracteristica cea mai pregnantă, iar pe ultimul - cea manifestată mai rar.

3. Ce caracteristici de personalitate preferați să dețină **profesorul care ați vrea să vă învețe**? Cum ați dori să fie el?

Prima întrebare a urmărit așadar să dezvăluie opinia elevilor despre standardele ideale în timpul performării profesorului, a doua să illustreze conceptele de “manner”, “front”, “expresie” și “acțiune” care sunt implicate de rutina didactică. Ultima întrebare a pus în lumină așteptările elevilor referitoare la trăsătura de personalitate pe care trebuie să o afișeze profesorul în timpul performării. În urma analizei rezultatelor, am conturat portretul profesorului ideal, al celui real și al profesorului “de vis”, însușirile fiind ordonate în funcție de procentajul obținut de fiecare dintre acestea. Pe primul loc se situează caracteristica menționată de mai mulți subiecți ca fiind cea mai importantă/cea mai pregnantă, iar pe ultimul loc - mai puțin importantă sau manifestată mai rar. În tabelul ce urmează am trecut doar primele zece însușiri din "top" notate de elevi.

Profesorul ideal	Profesorul real	Profesorul “de vis”
1 . Competență profesională	1. Subiectivitate	1. Obiectivitate
2. Inteligență	2. Empatie	2. Discreție
3. Demnitate	3. Autoritarism	3 . Competență profesională
4. Obiectivitate	4. Discriminare	4. Respect față de elevi
5. Dragoste față de meseria sa	5. Inteligență	5. Inventivitate
6. Sociabilitate	6. Toleranță	6. Entuziasm
7. Corectitudine	7. Exigență	7. Exigență
8. Experiență în domeniu	8. Indiferență	8. Cultură generală
9. Empatie	9. Bunătate	9. Sinceritate
10. Exterior plăcut	10. Agresivitate verbală	10. Simțul umorului

Analizând datele din tabel, observăm că fiecare din aceste descrieri constituie un melanj de caracteristici profesionale și trăsături de personalitate.

Alte caracteristici menționate de elevi pentru "profesorul ideal":

- să respecte și să iubească elevii
- să țină cont de opinia elevilor
- să fie un bun organizator
- să încurajeze elevii
- să fie indulgent
- să fie inventiv
- să fie coerent și explicit

Alte trăsături notate de elevi pentru "profesorul real":

- plictisitor
- cunoștințe precare în domeniu
- arogant
- inventiv
- subestimează elevii
- amabil
- experimentează cu noi tot ceea ce a eșuat în Europa

Alte caracteristici menționate de elevi pentru profesorul "de vis":

- bun psiholog
- non-discriminativ
- democrat
- să nu fie zgârcit la note
- calm
- prietenos
- generos în laude
- să fie OM

În cele ce urmează, vă propun câteva gânduri despre profesor ale participanților la sondaj.

"Cred că profesorii sunt niște personalități alese".

"Pentru a nu ne supăra profesorii, trebuie să învățăm bine și să nu fim obraznici".

"Consider că profesorul este cel care ne deschide porțile spre viitor. El ne perfecționează în toate domeniile, astfel încât, mai târziu, să putem alege drumul în viață. Profesorul ne este ca un părinte, care ne povățuiește și ne vrea doar binele".

"Profesorul merită tot respectul nostru și al societății. Este important însă ca el să fie respectat și susținut și de stat".

"Fiecare dintre noi are un profesor îndrăgit și nu este obligatoriu ca acesta să fie ideal. El are farmec personal, căldură și frumusețe interioară".

"În mediul școlar, profesorilor le este bine, deoarece se bucură de tot respectul și aprecierea noastră, în societate însă se simt mai puțin confortabil".

„Să știe să se poarte cu elevii. Să fie tânăr, ca să înțeleagă mai bine problemele noastre, ale tinerilor, și să aibă totuși o anumită experiență în domeniu[...]. Să se ocupe de predarea lecției și de menținerea unei atmosfere armonioase în care toți elevii să participe la lecție ca să o înțeleagă. Profesorul ideal recunoaște o clasă când este epuizată, și face aplicații mai ușoare, dar dacă elevii profită de bunătatea lui, folosește metode chiar dure. Profesorul ideal nu face ceea ce le cere elevilor să nu facă.”

„să fie categoric și să nu-i lase pe elevi să-și facă de cap în timpul orei[...] El trebuie să fie sever și în același timp amuzant, dar să fie serios pentru a fi superior elevilor săi și astfel să fie respectat.[...] să nu se supere pe elevi dacă au insuccese la concursuri școlare, ci

să-i încurajeze pe aceștia să prețuiască adevăratele valori, și, în același timp, să nu-i disprețuiască pe ceilalți”.

„[...] sever, pe de o parte, și plin de umor pe de alta, pentru a fi iubit de elevi. Un profesor tânăr poate reprezenta mai ușor profesorul ideal, deoarece el tocmai și-a încheiat adolescența și deci, cunoaște dorințele elevilor, Aceasta nu înseamnă că un profesor mai în vârstă nu poate întruchipa profesorul ideal. Experiența profesorului mai în vârstă îl poate apropia de profesorul perfect deoarece în anii de profesorat a reușit să cunoască numeroși elevi, nenumărate tipuri de personalitate și știe cum să se poarte cu fiecare.”

„[...]tratează elevii cu același respect, indiferent de naționalitate, înfățișare etc.,exigent, dar totodată înțelegător, analizează faptele elevului și din punct de vedere al omului, al fostului elev, și nu exclusiv din punctul de vedere al profesorului[...], deschis, să discute cu elevii și pe alte teme, nu numai pe tema școlii[...], să fie vv de gașcăvv după cum spunem noi, însă în limitele acceptabilului și ale normalului. Nu trebuie să îi lipsească severitatea și exigența”.

„Pentru mine profesorul ideal ar fi o profesoară. Aceasta pe lângă faptul că dovedește capacități intelectuale ridicate ar mai trebui să aibă și un fizic foarte plăcut(am avut o asemenea profesoară într-a șaptea), să explice foarte bine lecția, să nu fie extrem de exigentă, deși puțină exigență nu strică niciodată și să se implice în activitățile noastre extra-școlare importante. În timpul orelor ar trebui să dovedească simțul umorului, făcând ca elevii să aștepte cu plăcere ora respectivă.”

„O figură nostimă, care să nu înspăimânte elevii, să nu le inspire frică[...], o capacitate intelectuală bună[...], o metodică bună, să glumească din când în când; din punct de vedere fizic nu am pretenții. Cel mai important, însă, este să știe să cumpănească bine răspunsurile, să nu dea note eronate.”

„[...] cultură, inimă bună, pentru a te transpune în locul persoanei cu care are de-a face. Nu are importanță dacă este bărbat sau femeie, vârsta sau materia pe care o predă[...]. La lucrări să aibă criterii clare pe baza cărora să poată nota și nu după teama de contestațiile elevilor nemulțumiți de notă.”

„[...] Să fie întotdeauna, atât cu trupul, cât și cu gândul în clasă și la tot ceea ce se petrece în clasă. De obicei, profesorul se atașează mai bine de elevi în excursii tabere etc, deci un profesor ideal ar trebui să aibă plăcere să se ocupe și de așa ceva.”

„Să fie punctual, dacă pretinde punctualitate[...].”

„Profesorul ideal ar trebui să fie tânăr, mai apropiat de vârsta noastră pentru ca să se poată stabili mai ușor relațiile profesor elevi. Să nu aibă o înfățișare fioroasă, să impună respect; să predea materia sa într-un stil original, diferit de formele clasice, în așa fel încât să trezească interesul elevilor și să ne facă să reținem cea mai mare parte din lecție din clasă[...],să ne asculte și, dacă ceva nu este în ordine la un extemporal să ne spună unde am greșit, nu doar să picteze nota, să fie corect la notare și să nu țină că avem un trei când știm de 10, pentru că mulți profesori te cotează la un nivel și iei doar notă de același fel patru ani de zile. Ar fi bine dacă ar înțelege micile noastre glume, și în loc să se supere, ne-ar răspunde cu aceeași monedă. Ca să fie profesor ideal, nu cred că ajunge să fie cu noi numai cât stă la școală, ci să simtă că este cu noi și atunci când își pregătește materiale și se gândește ce metode să folosească pentru ca noi să înțelegem mai bine și mai ușor”.

Managementul clasei depinde hotărâtor și de imaginea pe care elevii și-o formează despre profesorul eficient. Profesorii sunt supuși în mod sistematic unor teste, dar se pun întrebările: 1- poate profesorul să mențină ordinea ?2-știe să râdă ? 3-îi înțelege pe elevi ? Pentru a fi acceptat, un profesor trebuie să obțină răspunsuri pozitive la cele trei întrebări anterioare. Elevii îi privesc favorabil pe acei profesori care păstrează ordinea, sunt stricți și pedepsesc indisciplina; pe acei profesori care-i țin ocupați, le dau exemple, îi ajută și se fac înțeleși; care sunt interesați, neobișnuiți, aparte; care sunt cinstiți, consecvenți și nu

favorizează pe nimeni; care sunt prietenoși, amabili și glumesc. M. Saunders a schițat și el „portretul” profesorului agreat:

- este hotărât și se controlează pe el însuși;
- știe ce vrea să predea și verifică dacă elevii învață;
- ia măsuri pozitive atunci când elevii nu progresează în mod adecvat;
- este sensibil la reacțiile elevilor săi și încearcă să adopte un comportament adecvat;
- încearcă să înțeleagă punctul de vedere al celui care învață;
- arată respect față de elevii săi, se preocupă de toți elevii săi.

Analizând topul însușirilor notate de către elevi, am constatat că pentru ei e importantă linia de conduită a profesorului, imaginea ideală a acestuia fiind compusă din elemente valorizante precum competență profesională, obiectivitate, demnitate, inteligență, respect pentru elevi, dragoste față de meserie. Este evident că liceenii condamnă profesorii care nu își joacă rolul strălucit, lăsându-se ghidați de subiectivism, autoritarism și comportament discriminatoriu. Profesorul are un rol crucial în viața elevilor. Atât abilitățile didactice, cât și însușirile de personalitate au repercusiuni profun-

de în inima discipolilor, provocând reverberații încă mulți ani după terminarea studiilor. Prin felul său de a fi ori de a nu fi, prin comportamente și atitudini, profesorul apropie ori îndepărtează copiii: motivează, pedepsește, povățuiește, blamează, încurajează etc.

Studiile de specialitate susțin că elevului "îi place" sau "nu-i place" o disciplină în funcție de personalitatea profesorului, iar în ceea ce privește randamentul școlar, responsabilitatea cadrului didactic este enormă: pe de o parte, contează competența sa profesională, iar pe de altă parte, este la fel de importantă și personalitatea acestuia.

Propun în continuare câteva caracteristici ce concură la formarea profilului unui profesor care știe cum trebuie să-și joace rolul pe scenă și cum trebuie să se manifeste în culise. În primul rând, abilitatea de a motiva elevii, în realizarea unei performări excelente, profesorul trebuind să fie atent la comportamentul elevilor și la reușita lor școlară, utilizând un spectru larg de tehnologii de predare-învățare. Apoi, este importantă și abilitatea de a crea și a menține o ambianță plăcută, de susținere și cooperare. Profesorul transformă atmosfera din sala de clasă în una agreabilă. Problemele de disciplină sau disensiunile care apar sînt rezolvate în mod constructiv. Elevii sunt apreciați pentru rezultatele lor atât în public, cât și în particular, profesorul încurajându-i să coopereze și să se susțină reciproc. O altă condiție sine qua non a unui joc reușit este abilitatea de a echilibra cerințele în creștere și competențele elevilor. Astfel, profesorul stabilește expectanțe înalte, dar realiste, și-i îndeamnă pe elevi să execute sarcini mai provocatoare și mai dificile. Pe de altă parte, performerul trebuie să încurajeze elevii să se autodirijeze; așadar, în loc să le indice elevilor deprinderile sau strategiile ce pot fi aplicate la realizarea unei sarcini, profesorul îi stimulează să decidă singuri care ar fi acestea. Totodată, trebuie să țină cont de feedback-ul oferit de elevii săi în organizarea procesului educațional, prezentarea și structurarea temelor etc., fără a "compromite" însă standardele și scopurile stabilite anterior. Acestea sînt doar cîteva dintre caracteristicile unui profesor de succes, îmbinându-le între ele în proporții diferite.

În descrierile ce urmează am încercat să relievez specificul imaginii profesorului-actor. Este, înainte de toate, "discipolul" elevilor săi, care încearcă să învețe în permanență de la ei, pentru a ține pasul cu aceștia și pentru a putea să discute orice subiect. El trebuie să fie liderul care să inspire și să influențeze copiii prin intermediul personalității sale, asemeni unui expert sau consilier, și nicidecum utilizând puterea coercitivă. Un astfel de profesor își cunoaște bine disciplina și este respectuos cu elevii săi.

Explorator fiind, încurajează elevii să-și descopere Sinele, ajutându-i astfel să atingă cel mai înalt nivel de performanță. Un profesor eficient se mîndrește cu discipolii care-l depășesc. Urmărindu-i, el poate să mențină echilibrul dintre necesitățile de instruire ale

fiecărui individ și cele ale întregului grup. Un atare profesor este corect și obiectiv în aprecieri, poartă dialoguri deschise și răspunde mereu la solicitare. Profesorul –actor desăvârșit este un entuziast incurabil, nu doar în ceea ce privește cursul pe care îl ține; elanul său contagios cuprinde procesul educațional în general. Manifestând exuberanță, atitudini pozitive, pasiune și dăruire, el încearcă să-i pătrundă pe copiii de gândul că anume acesta este locul împlinirii sale, și nu altul.

Un astfel de profesor este un inovator care modifică sau înlocuiește strategiile, tehnicile, textele atunci când a descoperit altele mai eficiente sau când cele existente au devenit plicticoase pentru elevi. Inventând diverse combinații de tehnologii, el adaptează predarea la diferite stiluri de învățare și prezintă subiectul din variate unghiuri de vedere, ceea ce facilitează înțelegerea. Totodată, profesorul eficient este acel "tezaurizator", care valorifică la maxim ideile elevilor săi, utilizându-le în speță cu scopul de a îmbunătăți calitatea procesului de predare-învățare. El este și "comediant", care știe când și cum să recurgă la umor, fără a-l considera un factor ce ar distra atenția sau ar periclita educația. De altfel, așa cum arată și ancheta realizată, profesorul "de vis" trebuie să aibă neapărat și simțul umorului.

Ființă umană genuină, profesorul eficient este un umanist, care știe să fie critic cu sine însuși și absurditățile vieții, fără a fi cinic sau disperat. Este o persoană care se autodezvăluie, astfel încât elevii îi pot vedea și virtuțile, și imperfecțiunile. Pășind sigur pe pământ, profesorul de succes, prin exemplul propriu, ajută elevii să-și dezvolte voința, curajul și speranță în realizarea potențialului.

Oferind un mediu - focar de siguranță intelectuală - în care pot fi prezentate idei opuse fără teama de a fi ridiculizat sau rejectat, profesorul eficient este santinela ce păzește inviolabilitatea acestuia. Un profesor va fi aplaudat la ieșirea de pe scenă când aspiră la toate cele menționate anterior și încă la multe altele. El apreciază adevărul și corectitudinea, dar nu popularitatea sa, încercând să schimbe lumea, un astfel de profesor se transformă zilnic, transformându-i și pe alții.

Prezentăm în continuare rezultatele unui chestionar pe un lot format din 100 de subiecți, elevi de clasa a XI-a și 25 profesori, cu următoarele întrebări:

Ce ar trebui să facă fiecare elev?

Ce nu este permis niciunui elev?

Ce ar trebui să facă fiecare profesor?

Ce nu ar trebui să facă niciun profesor?

Răspunsurile sunt sintetizate astfel:

Comportamente asociate rolului de elev

1. Văzute de elevi

<ul style="list-style-type: none"> - să învețe; - să participe la ore; - să respecte regulamentul școlar; - să respecte profesorii; - să folosească surse suplimentare de informare (Internet, lecturi, mass-media); - să fie model de comportare; - să caute să se afirme; - să-și ajute colegii; - să facă sport; - să manifeste spirit democratic, toleranță și respect față de colegi; <p>Prescris tuturor elevilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> să manifeste atitudini antisociale să ironizeze, să jignească; să vorbească urât cu profesorii să facă gălăgie la ore; să distrugă bunurile școlii să fie indisciplinat; să meargă la școală cu lecțiile nepregătite; să fugă de la ore; să fie obraznic; să fumeze, să bea alcool, să se drogheze; <p>Interzis tuturor elevilor</p>
---	---

2. Văzute de profesori

<ul style="list-style-type: none"> - să învețe; - să fie disciplinat; - să fie conștiincioși; - să apere bunurile școlii; - să participe la viața clasei; - să fie activi la ore; - să participe la consultații; - să-și petreacă în mod plăcut și util timpul liber; - să învețe meseria în care se pregătește; 	<ul style="list-style-type: none"> atentarea la bunele moravuri; -frauda(copiat și suflat); Necuviința; lipsa pregătirii pentru lecții; obrăznicia;
---	--

II. Comportamente asociate rolului de profesor

Văzute de elevi

<ul style="list-style-type: none"> să respecte elevul ca om; să cunoască elevul; să știe să predea; să dea note pe merit; să-l ajute pe elev; să fie ca un părinte; să sancționeze corect; să facă ore atractive; să fie înțelegător; să îndrume elevii spre cinste și onoare; să renunțe la snobism; să nu lovească elevul; <p style="text-align: center;">Prescris tuturor profesorilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> să-l rupă pe elev de la carte și să-l folosească pentru treburi personale; să consume alcool; să se certe cu alți profesori; să strige, să fie ironic; să abuzeze de poziția lui; să tolereze abaterile; să-l lovească pe elev; să dea note după toanele lui; să sfideze elevul; să lipsească de la ore; să nu respecte elevul; <p style="text-align: center;">Interzis tuturor profesorilor</p>
---	--

Analiza răspunsurilor ne conduce la următoarele observații:

Răspunsurile elevilor exprimă atenție pentru detalii, pentru situații concrete („gălăgie la ore”), repetări ale cerințelor („să respecte Regulamentul școlar” dar și „să învețe”, „să nu fumeze” etc., cuprinse în regulament). Mai clar conturate apar în viziunea elevilor rolul profesorului și relațiile acestuia cu elevii, exprimate în comportamente esențiale (de exemplu: prescris „să respecte elevul ca om”, „să cunoască elevul” și interzis „să strige”, „să abuzeze de poziția lui” etc). Cât privește ierarhizarea comportamentelor de rol, aceasta se face după criterii cvasiarbitrar și uneori neesențiale, cum ar fi frecvența unor situații în viața școlară sau intensitatea trăirii subiective a unor situații din relația educațională(de exemplu „sancționare pe nedrept”. De asemenea, se constată o asimetrie în ierarhizarea comportamentelor de rol. Spre exemplu „ să învețe” apare ca cerință de rangul 1, iar interdicția corespunzătoare („să meargă la școală cu lecțiile nepregătite”) are doar rangul 5. Din răspunsurile lor lipsesc total referirile la unele comportamente negative întâlnite la elevi, cum ar fi fraudă școlară(probabil datorită confundării „suflatului” cu ajutorarea între colegi, spre exemplu) și la raportul elev+clasă (ceea ce s-ar putea explica prin anumite particularități de sintalitate ale claselor în discuție. Răspunsurile profesorilor, cum era de așteptat, acoperă

conținutul comportamentelor de rol, vizează esența acestora, sunt generalizate și ierarhizate valoric, după criterii psihopedagogice, psihosociale și morale.

CAPITOLUL III

JOCUL ACTORILOR

Pentru a urmări performanțele profesorilor și ale elevilor, am folosit interviul tip „povestea vieții” și interviul pe bază de chestionar care au stat la baza identificării modului în care se schimbă atitudinea profesorilor, în funcție de rutina pe care o desfășoară, analizând comparativ performanța „front stage”, în timpul orelor, la școală și cea „back stage”, din activitățile extracurriculare, dar și în timpul orelor și pauze.

Relațiile dintre profesor și clasă se polarizează, în general, în sentimente de simpatie, încredere reciprocă sau, dimpotrivă, de antipatie, neîncredere și chiar ostilitate. Sunt și cazuri când contactul spiritual dintre profesor și elev nu trece de zona indiferenței (clasa nu există pentru profesor și nici profesorul pentru clasă). Inițiativa trebuie să aparțină însă profesorului, care ținând seama de legea esențială a relațiilor afective interumane potrivit căreia: „simpatia și bunăvoința naște simpatie și bunăvoință, antipatia și ostilitatea trezesc sentimente de aceeași calitate”, trebuie să conducă, să dirijeze aceste relații și să le structureze pe relații de colaborare. În urma studiilor efectuate s-a constatat că o parte dintre profesori nu reacționează adecvat nici în cazul răspunsurilor bune (corecte) ale elevilor și nici în cazul răspunsurilor greșite (nule) ale elevilor.

Deosebit interes psihologic prezintă reacția acelor profesori care, după opinia elevilor, nu se bucură când aceștia dau răspunsuri corecte, ci dimpotrivă, le pare rău sau se arată surprinși, se miră că răspund bine, stau la îndoială dacă să le pună nota, îi ironizează etc. S-a ajuns la concluzia că, în aceste cazuri nu se respectă un principiu fundamental al educației, și anume, încurajarea printr-o judicioasă folosire a laudei și a dojenei. Un profesor care dojenește mai mult decât laudă sau care nu spune nimic atunci când ar trebui să spună, nu folosește suficient criteriile aprecierii pozitive pentru formarea și schimbarea comportamentului elevului.

Sursa de nemulțumire a elevilor își are originea în comportamentul unor cadre didactice, în imaginea deformată pe care unii elevi o au despre profesori și profesorii despre ei. Utilizarea noilor tehnologii didactice, instruirea programată, duc în cele din urmă tocmai la selecționarea și întărirea comportamentelor adecvate, la realizarea în condiții optime a conexiunii inverse, la aprecierea performanțelor școlare ale elevilor pe baze științifice și în condițiile unei obiectivități știute.

După cum rezultă în urma constatărilor, o parte însemnată din profesori, în aprecierile pe care le fac asupra elevilor, pun accentul cu precădere pe eșecurile acestora, fac prognoze descurajatoare, pierzând din vedere perspectiva optimistă a viitorului elevului.

Autoritatea agresivă a profesorului trebuie înlocuită cu una întemeiată pe relații în care profesorul are rol de îndrumător și coordonator al activității elevului. Se pot scoate în evidență consecințele dezastruoase pe care îl are controlul agresiv asupra elevilor. Orice încercare de a umili sau încurca un elev, mai ales în prezența colegilor săi, va sfârși printr-un

rezultat nedorit; elevul ori se retrage în sine, refuzând să mai comunice, ori reacționează violent față de încercarea de a fi încurcat sau umilit.

Indiferența față de personalitatea elevului amenință nevoile și trebuințele spirituale de bază ale acestuia față de sine, nevoia de răspuns afectiv din partea celor din jur, nevoia de securitate pe termen lung, de succes, precum și nevoia de a aparține unui grup și a fi acceptat de acesta.

Practica școlară tradițională ne-a lăsat imaginea profesorului care vrea să domine elevii și să-i subordoneze. Într-un asemenea climat nimic nu se face din convingere și pasiune. Este necesar să se facă trecerea de la vechiul tip de relații la relații în care profesorul colaborează cu elevii.

Principala activitate a acestuia nu va fi predarea, ci angajarea elevilor în investigații și lucrări independente. Relațiile bazate pe stimă și respect reciproc reclamă și un limbaj adecvat. Expresiile ironice și jignitoare tulbură atitudinea elevilor față de profesorul lor și îngreunează crearea unui climat favorabil muncii creatoare în clasă.

Este greșită părerea unor profesori că este suficient ca elevii să asculte explicațiile și doar atât. Este necesară participarea directă a elevilor în procesul de predare. O asemenea implicare devine posibilă doar atunci când predarea alternează cu perioade de întrebări-răspunsuri de verificare a conceptelor și înțelesurilor, explicații și discuții destinate detaliării acestora.

Un profesor care are o comunicare cât mai bună cu elevii trebuie să știe să gândească modalități de înlăturare a unor dificultăți și obstacole posibile. Deseori profesorii sunt tentați să poarte discuții cu elevii buni, să le asculte explicațiile, iar cei slabi să fie marginalizați. În acest caz, elevii, îndeosebi cei pasivi la lecție întâmpină o serie de obstacole, mai ales în înțelegerea noțiunilor și în interpretarea acestora. Comunicarea trebuie făcută cu toți elevii, antrenându-i pe fiecare în parte, în funcție de particularitățile și caracterul fiecăruia. Depinde, în primul rând de conduita profesorului, pentru ca toți elevii să fie implicați în actul didactic. De multe ori relația dintre profesor și elevii mediocri lasă de dorit. În general, aceștia sunt marginalizați și suferă din cauza neantrenării lor în actul de comunicare pe timpul ascultării sau predării unei teme, plecând din clasă cu lecția neînvățată. Acești elevii, cu precădere cei timizi, trebuie încurajați, motivați, antrenați în cadrul unei lecții. Profesorul care cunoaște arta comunicării și care a dobândit aptitudini pedagogice știe că lecția se poate preda împreună cu clasa, că informația nu trebuie să fie unidirecțională, doar ca un bagaj de informații pe care elevul trebuie să și le însușească. Profesorul care cunoaște valoarea aprecierii pozitive nu se va feri de o ușoară supraapreciere a performanțelor elevului. Va aprecia pe elev mai mult decât merită, spre a-l face să merite pe deplin aprecierea, să se ridice la nivelul aprecierilor făcute. Experiența ne arată că profesorul cu rezultate bune în activitatea lui didactică își îmbunătățește relațiile cu elevii slabi și prin faptul că le acordă suficientă apreciere pozitivă. Chiar și unele performanțe școlare minore, profesorul care cunoaște valoarea aprecierii pozitive, o folosește încercând să dezvolte în mod permanent încrederea elevilor în propriile lor forțe.

Neacordând o atenție mai mare modului de distribuire a formelor de intrare, balanței pedepselor și recompenselor, a aprecierii pozitive și negative, se poate ajunge la o depreciere a personalității elevului, atunci când se folosește în mod exagerat dojana și mai ales, atunci când dojana nu păstrează un caracter limitat („astăzi nu ai învățat lecția”), ci ia forma unei deprecieri globale („ce-o să iasă din tine” sau „degeaba cheltuiesc părinții cu tine”). Nu este deloc întâmplător că profesorii ce impulsionează elevii mai mult prin laudă obțin rezultate mai bune în procesul de educație. Aceștia apreciază pozitiv „elevii dificili” chiar și pentru unele progrese minore încercând în felul acesta să dezvolte, mod permanent, încrederea elevilor în propriile forțe.

Raporturile dintre profesor și elev nu prezintă numai o latură intelectuală. Factorul afectiv are o importanță deosebită asupra randamentului intelectual al elevului. Crearea de bună dispoziție în clasă reprezintă o condiție necesară pentru evitarea eșecului școlar. Fiecare lecție se desfășoară într-un climat afectiv particular, dispoziția clasei variază în funcție de cea a profesorului.

Prin apreciere, profesorul trebuie să schițeze o perspectivă. Dacă un profesor spune unui elev: „din tine nu va ieși nimic”, el nu apreciază numai o situație prezentă, ci exprimă și convingerea lui asupra dezvoltării viitoare a elevului, ceea ce ar putea duce în final la un rezultat nedorit. Performanțele elevului nu numai că nu vor crește, ci vor scădea atât de mult încât ar putea pune în pericol dezvoltarea psihică viitoare a acestuia. De aceea, profesorii trebuie să aibă grijă ca în derularea procesului de învățământ să nu lezeze personalitatea elevului ci să-l ajute să și-o dezvolte, să-l ajute să învețe, să gândească singur.

Privind prin analogie procesul de învățare ca pe o afacere și elevul ca pe un partener, ar fi de dorit ca profesorul să aibă măiestria de a-l face pe elev conștient că nu poate fi dezinteresat de ora de curs, tocmai pentru că este copartner în învățare și are în egală măsură de câștigat, este actor în aceeași piesă, o piesă care trebuie să aibă un final fericit.

Traducând în termeni pedagogici, elevul trebuie să fie conștient de rolul său unic în cadrul lecției. Pe parcursul unei ore de curs, mesajul transmis de profesor este unul singur și totuși, în funcție de personalitatea și participarea, respectiv conectarea la activitatea din clasă a fiecărui elev, modul de percepere este diferit. Astfel, în funcție de feed-back-urile primite (verbale, paraverbale, mixte) profesorul își poate conduce cu mai multă eficiență activitatea didactică. Procentajul câștigului din partea elevului va fi și el direct proporțional cu gradul de implicare al acestuia în propria instruire. Astfel „ *nu înveți să desenezi uitându-te la un profesor care desenează foarte bine. Nu înveți pianul ascultând un virtuoz. Tot astfel [...] nu înveți să gândești ascultându-l pe un om care vorbește și gândește bine*” spunea Alain Bloom.

În concordanță cu principiul participării active trebuie să ne facem din elev un partener. Și nu orice fel de partener, ci unul activ, curios, atent, care să învețe, un partener în care să investim încredere și pe care să-l respectăm. Numai astfel resursele umane, temporale, materiale pe care le implicăm în procesul instructiv-educativ se vor transforma în satisfacții. „Și ce satisfacție mai mare și mai profundă poate fi decât aceea de a vedea „chipul luminat” al unui elev care a înțeles azi, care caută mâine și care va descoperi singur, în curând, că a învăța este un adevărat spectacol!”. a fi profesor înseamnă nu numai a poseda cunoștințe de specialitate dar, foarte importantă este, și capacitatea de a le transmite și traduce didactic.

În relația profesor-elev trebuie avut în vedere, nu în ultimul rând, și personalitatea elevilor. Desigur, comportarea profesorului în clasă este condiționată, în mare măsură, și de atmosfera existentă, de comportarea elevilor. Elevii, așa cum afirmă și Goffman, devin colegi de echipă pe a căror comportare dramaturgică se bazează profesorii. Atunci când se desfășoară o performare de echipă, orice membru al echipei are puterea de a trăda spectacolul printr-un comportament inadecvat. Contează, totodată, și opiniile, valorile, atitudinile și caracteristicile personale ale profesorului. De exemplu: nu este totuna dacă este sever sau nu, îngăduitor sau drastic cu elevii, flexibil sau rigid în raport cu aceștia, tolerant sau nu. Astfel spus, exercitarea rolului depinde de structura, personalitatea și particularitățile psihice ale purtătorului acestora. Ca dovadă, fiecare profesor personifică rolul într-o manieră originală și ajunge în cele din urmă la un stil propriu în actul comunicării educaționale.

Așa cum spunea Jean Jaures: „ *Nu putem preda altora ceea ce vrem, ceea ce știm sau ceea ce credem că știm; nu predăm și nu putem preda decât ceea ce suntem*”.

În grupul școlar, rolurile jucate au un caracter dinamic. Astfel, rolul elevului evoluează – de la intrarea în școală până la absolvirea ei – de la exercitarea drepturilor și obligațiilor implicate în dobândirea statutului de școlar până la dobândirea statutului de tânăr

preocupat de rolul său profesional. Această dinamică este determinată sau influențată de cerințele activității școlare, de relațiile interpersonale în care este angrenat elevul, de evoluția sa psihologică și psihosocială, de factori mai mult sau mai puțin spontani, dar în mod hotărâtor de acțiunea educativă conștientă și sistematică a școlii. La rândul său, comportamentul de rol al profesorului evoluează prin exercitarea profesiei, prin conlucrarea cu colegii, datorită îndrumării primite din partea factorilor de conducere și control și preocupărilor proprii de autoperfecționare (concretizată mai ales în dobândirea gradelor didactice). Conștient nu numai de îndatoririle lui, ci și de faptul că el este model pentru elevi, profesorul practică un comportament prin excelență autocontolat.

Probleme serioase implică în momentul de față adaptarea comportamentului de rol al profesorului la cerințele societății democratice, mai ales pentru profesorul format și care a practicat multă vreme în regimul totalitar și care, rutinat, tinde să practice în continuare un stil depășit în relațiile cu elevii.

Chiar dacă pentru anumite roluri (de exemplu rolul de profesor, conducător) sunt necesare predispoziții specifice, anumite calități psihice și psihosociale native, în general comportamentul rol se învață: de către elev prin explicații, convingere și exercițiu repetat de respectare a cerințelor școlare, prin sancționarea faptelor bune sau rele de către profesor, prin formarea sa profesională și prin practicarea meseriei. O condiție minimală și desigur nu suficientă pentru formarea comportamentului specific de rol este cunoașterea de către persoană a prescripțiilor, permisiunilor și interdicțiilor esențiale de rol propriu și de roluri corelative.

Relația profesor-elev este reciprocă. Fiecare transmite mesaje-semnale, fiecare le percepe diferit dar se influențează reciproc. Anumite cerințe influențează personalitatea fiecăruia putând deveni, cu timpul, constante ale personalității. Pentru a analiza relațiile dintre profesori și elevi, precum și modul în care aceștia performează „front stage” și „back stage”, am apelat la 10 interviuri tip „povestea vieții” și la 2 eseuri despre profesorul ideal, pe care le voi prezenta în cele ce urmează:

1. „Domnul diriginte în clasă este o persoană destul de severă, serioasă, glumește prea puțin și nu discută alte lucruri decât despre matematică sau diferite subiecte la dirigiență. Credeam că așa este el mereu, dar în excursie, cu toții am văzut o altă persoană, era glumeț, discuta orice cu noi, cu anumite limite bineînțelese. Când am ajuns în Brașov ne-a spus că fiecare poate face ce vrea, cu condiția să ne întoarcem la o oră stabilită în autocar. La pensiunea unde ne-am cazat, după cină am avut o mică petrecere, iar dânsul a dansat cot la cot cu noi., chiar dacă era mai în vârstă. Ne-a permis să ieșim în oraș până mai târziu și toată noaptea am făcut ce am vrut fără ca el să știe. În plus, ne striga folosind prenumele noastre, pe când în clasă ne strigă numai cu numele de familie. Am râs la glumele lui și ne-am bucurat că nu ne-a impus prea multe lucruri în afară de cele care țineau de siguranța grupului.

În drum spre casă ne-a spus că suntem o clasă foarte cuminte și că l-am surprins în mod plăcut.”

2. ”Dirigintele nostru, o persoană autoritară, impunătoare, a reușit să-și iasă din tipare într-o escapadă cu noi într-o zonă montană. În dimineața cu pricina, somnoroși, l-am așteptat pe domnul diriginte care a ajuns ultimul, deși la ore este o persoană extrem de punctuală. „Noul nostru diriginte” purta un trening, deci avea o ținută sport- șocant pentru noi care l-am văzut până atunci numai în costum. Pe parcursul circuitului a spus glume la microfon, a râs împreună cu noi și, spre uimirea noastră, a renunțat la ironii.

Seara, ne-a organizat o discotecă, a dansat cu noi și ne-a povestit diverse întâmplări din viața lui din care am înțeles că atitudinea sa autoritară o folosea doar la școală pentru a se

impune. Din păcate, luni, la școală, și-a dat jos masca prietenoasă și a instaurat din nou monotona liniște de la ora de matematică.”

3. „De multe ori, persoanele au un comportament diferit la locul de muncă față de cel din timpul liber, un exemplu concludent fiind domnul diriginte. Mereu exigent, ferm în explicații și foarte pasionat de munca lui, domnul diriginte s/a arătat a fi cu totul altfel într-o excursie. La început am avut rețineri în a merge în acea excursie: mă gândeam că o să mă plictisesc și că ne vor fi impuse o grămadă de restricții, dar...nu a fost deloc așa. În dimineața plecării am fost foarte surprinsă să îl văd îmbrăcat în jeans, tricou și adidași, căci nu mi-am imaginat vreodată că e genul care se îmbracă și sport, la școală văzându-l numai în costum. Pe tot parcursul excursiei, ne-a vorbit foarte familiar, era foarte voios, ba chiar ne-a și invitat la dans în discoteca în care am fost. Ne-a spus multe glume și nu ne-a interzis nimic din ceea ce am vrut să facem. Toți am fost foarte plăcut surprinși de această „nouă față a dirigului”. Din atitudinea lui am realizat că dă dovadă de profesionalism pentru că știe să facă diferența dintre ore și timpul liber.”

4. „15 septembrie, eram nerăbdătoare, dar în același timp speriată...auzisem niște zvonuri cum că viitorul meu diriginte este un om destul de aspru și rigid. Da, prima oră le-a și confirmat: un om serios, de treabă, dar exigent. Mai târziu am înțeles că nu era chiar așa. Se putea observa că, deși era foarte exigent cu noi, îi eram dragi.

În excursia pe care a organizat-o a dovedit că e un om într-adevăr cumsecade. Fără costum, îmbrăcat într-o pereche de blugi și o geacă, încerca să țină pasul cu noi, ceea ce era cam greu. Vorbea foarte frumos și calm, privindu-ne cu niște ochi blânzi. Cu siguranță, am reușit cu toții să-i ocupăm un loc în inimă. Expresia feței lui, de obicei una rigidă, era acum învăluită de un aer cald, de proaspăt bunic; probabil și venirea pe lume a nepotelului său a influențat. La discoteca organizată la pensiune, părea dispus să se distreze alături de noi. Deși muzica nu era tocmai pe placul lui, s-a ridicat de pe scaun și a luat fiecare fată din clasă la dans. Se vedea clar că era vesel și dornic de distracție.

După excursie, și-a exprimat sentimentele de mândrie față de noi și ne-a laudat în fața părinților. A fost o experiență plăcută și de neuitat, chiar dacă lucrurile a doua zi la școală au revenit la normal, cu același diriginte aspru și rigid.”

5. „Era o dimineață de noiembrie, îmbulzeală, frig, zăpadă și noi toți adormiți, așteptându-ne unii pe alții pentru a urca în autocar; plecam în prima noastră excursie ca liceeni.

Spre surprinderea noastră, domnul diriginte a avut cu noi muuuultă răbdare, s-a preocupat de starea fiecăruia, iar în autocar a încălzit atmosfera cu diverse glume spuse la microfon. Ne-a uimit total pentru că- țin să precizez- dânsul este un om foarte serios, abia dacă scapă un zâmbet și acela ironic. În prima seara am organizat o discotecă unde a dansat cu noi, practic deveniserăm o echipă. Ne-am distrat extraordinar, iar domnul diriginte și mai și. Îi dispăruse caracterul autoritar și aspectul impunător de zi cu zi, aveam în fața ochilor un alt om. Dar... cum lucrurile frumoase sunt de scurtă durată, luni, la școală și-a dat jos masca, evident spre nefericirea noastră; cu toate acestea, excursia a reușit să lase câteva urme, să facă o fisură în zidul ce ne despărțea.”

6. „Când l-am întâlnit prima dată pe diriginte am fost total șocat, căci avea o voce înspăimântătoare și extrem de autoritară. Tot ce ne-a spus a fost că orice abatere de la regulile impuse o să ne coste amarnic. Astfel, am devenit cea mai cuminte clasă, fiind dați drept exemplu pentru ceilalți. Chiar și atunci când nu aveam ore cu dânsul tot eram cuminți ca sfinții. Dacă cineva măcar șoptea în timpul orelor, era automat ridicat în picioare și ascultat din lecția de zi. Mai mult, i se făcea morală în fața clasei, dirigintele folosind și cuvinte mai „neortodoxe”. Ceea ce m-a uimit a fost comportamentul său dintr-o excursie: parcă era altă persoană. Am putut asculta muzica favorită, am fost lăsați să facem ce vrem, iar la discotecă

și-a amintit cum e să fii tânăr. După această experiență am înțeles că atitudinea severă era doar o fațadă pentru a ne face să ne comportăm decent și să învățăm, să respectăm.”

7. „În mica noastră excursie la Brașov, nu am putut să nu sesizez schimbarea majoră a dirigintelui meu, fiind foarte uimită de înfățișarea și limbajul dirigintelui, total diferite de cele din orele de matematică. De obicei cu o înfățișare severă și autoritară care impunea respect, orele decurgeau bine, după un tipic riguros. Întotdeauna concis și foarte direct la școală, dirigintele a avut o cu totul altă atitudine în excursie : era mult mai zâmbitor și bine dispus, interesat de cum ne simțim, având grijă mereu să nu ni se întâmple ceva rău. Ca un tată protector, se uita grijuliu după noi și ne povestea întâmplări amuzante din viața lui.”

8. „Excursia pe care am făcut-o împreună cu colegii mei a contat foarte mult în relațiile dintre noi, dar și în relația cu domnul diriginte. La ore, dirigintele este o persoană serioasă și implicată în ceea ce predă. Nu trădează niciodată vreo emoție și ca atare este foarte greu să-ți dai seama ce fel de om este în afara orelor. Excursia la Brașov a fost o oportunitate pentru mine în a observa comportamentul lui în alte situații. Atitudinea lui era schimbată, abordând un ton familiar și deschis, glumea și se intra în conversațiile noastre. Ne-a povestit despre locurile pe care le vizitase și despre alte peripeții.

Vestimentația lui era în totalitate schimbată, căci purta adidași, blugi și o vestă de iarnă. Avea și o căciulă veche care cred că era preferata lui.

După ce ne-am cazat cu toții la un hotel, am organizat o petrecere la care dirigintele s-a distrat pe cinste. Nu a ezitat să invite fetele la dans și nici să dea pe gât câte un păhărel, fapt ce îl făcea și mai simpatic și binedispus.

Atunci am înțeles că profesorii nu se comportă întotdeauna ca la școală, că au și ei o viață complexă care nu se rezumă numai la integrale și radicali.”

9. „Amintirile m-au năpădit atât de vii că am intrat fără să vreau în lumea de atunci. Revăd vechea școală, ramurile umbroase ale unor copaci care aproape ne intrau pe ferestre, dar mai mult decât orice îmi apar vii profesoarele și colegele așa cum erau atunci, chiar dacă pe unele dintre ele le-am mai întâlnit schimbate de trecerea timpului. O revăd pe micuța doamnă Lucia Manasian, cochetă, plină de podoabe; ne preda franceza și muzicalitatea limbii ni se părea că se potrivește cu înfățișarea ei- poate de aceea învățam cu plăcere și aproape fără efort. O văd și pe doamna Constanța Dumitrescu, cea care ne punea să citim cu glas tare sau să cântăm colinde în ajunul vacanțelor pline de nămeți. Lecția ei de istorie, chiar încărcată cu războaiele și anii lor nesuferiți, sau cu teribili noștri dușmani, devenea pentru noi o poveste fascinantă. Rigoarea și severitatea doamnei Ecaterina Ionescu impuneau respect, iar la orele dumneaei nu prea se îndrăznea să vii cu teme neînvățate. Am lăsat la urmă frumoasa și tragică figură a neuitatei doamne Victoria Paraschiv, care dădea atâta culoare literaturii noastre. Am regretat faptul că am avut-o atât de puțină vreme aproape, să mă pot bucura de cultura și inteligența ei.

Erau severe profesoarele noastre? Da, poate. Dar simțeam că de cele mai multe ori, lecțiile erau făcute, dincolo de seriozitate, cu înțeles și adeseori cu plăcere. Evident, doamnele nu erau fără cusur și nici elevele niște îngerăși nevinovați. Făceam și noi pozne prin clasă, dar nu știu cum, parcă veselia noastră era mai degrabă naivă, oarecum fără răutate. S-ar părea că înfrumusețez multe, dar de un lucru sunt sigură: cele mai multe din profesoare erau respectate și rareori îi trecea prin gând cuiva să le răspundă cu obrăznicie. Și asta pentru că profesoarele mele se respectau pe ele însele”(Ioana Popescu Bădărău, fostă elevă a liceului , 1930-1935)

10. „Doamnele profesoare erau frumoase, foarte elegante, foarte demne și foarte apropiate de eleve. Niciodată nu am auzit în școala asta o vorbă urâtă, nici de la profesori, nici de la elevi. Respectul era totul. Majoritatea erau fete de oameni bogați, bine educate, crescute de mici cu guvernante. Fetele de la „Letea”, cu părinți ale căror salarii erau enorme pe vremea aceea, nu veneau la școală cu trăsura sau cu mașina, deși le aveau la dispoziție. O să râdeți, dar veneau pe jos, în grupuri de 10-15 eleve, și asta zilnic, indiferent de vreme. Nu

erau învățate să fie boieroaiice. În plus, primeau o educație foarte severă de acasă. Asta însemna să înveți să respecti regulile și să nu te crezi superior. Toată lumea se simțea egală în liceu. De exemplu, deși erau clase extrabugetare și clase bugetare, doamnele profesoare nu făceau nicio distincție între eleve, predând la același nivel, cu maximum de exigență.

Nu era ușoară viața de elev, dar era frumoasă alături de profesoarele noastre. Era multă muncă și se cerea la fel de multă disciplină și respect. Erau și multe interdicții. Dacă treceai prin centru, erai automat eliminat. La teatru sau la cinema aveai voie numai dacă îți indica școala spectacolul și numai dacă aveai note peste 7. La ore, nimeni nu vorbea, nimeni nu mișca în bancă. Numai dacă scârțâia o bancă, doamna profesoară, fără să se uita în clasă, atât spunea: "Sub icoană!" și fata se executa.

O singură dată am avut un incident cu profesorul de religie. Stăteam în bancă cu o fată de învățator, ca și mine. Profesorul o îndemna către o meserie care nu i se potrivea, de aceea i-am spus în șoaptă că ar trebui să se facă pianistă pentru că are degetele lungi și frumoase. Profesorul s-a supărat, m-a ridicat în picioare și eu i-am spus ce am vorbit. Pe vremea aceea, când eram întrebate de profesor, spuneam exact adevărul. Nu puteam minți. Eram învățate să fim cinstite în orice situație. Profesorul m-a pedepsit și de atunci nu l-am mai putut suferi."

11. „Pe vremea bunicii mele, profesorul ideal era acel om care apărea impunător în fața clasei, care avea prestanță și atitudine superioară, care știa mai mult decât ceilalți, una dintre cele mai respectate persoane în societate. Aspectul său trebuia să fie unul îngrijit, costumul fiind obligatoriu. Această imagine s-a păstrat până în vremea mamei și chiar după aceea, perioadă în care profesorul devenise însă puțin mai uman, mai amabil și mai ușor de abordat, o relație amicală între acesta și elevi fiind însă, încă exclusă. Cu toate acestea existau și profesori care reușiseră, contrar dogmelor, să se apropie de elevi și să le câștige respectul, un respect ce de astă dată era clădit pe iubire și apreciere și mai puțin pe frică și îndoctrinare. Însă în vremea mea lucrurile aveau să se schimbe radical. Societatea a evoluat și iată că profesorul ideal nu mai este obligatoriu un ins scortșos, la cravată și pantofi lăcuiți și nicidecum o doamnă aspră, cu reverul taiorului călcat la dungă. În ziua de azi profesorul ideal este în primul rând om, la fel ca și noi ceilalți, are dreptul la blugi și trening, la pantaloni largi și tricouri cu inscripție, la fuste colorate și gecă de piele. Este acel om care, atunci când primește respect este sigur că îl și merită. Căci, e drept că acum e mult mai greu ca un profesor să își câștige respectul unui elev sau și mai greu, al unei întregi clase, căci, elevii contemporani nu mai au frică, iar prea puțini mai păstrează în suflet acel respect nativ față de cadrul didactic. Date fiind condițiile de față, trebuie să fii cu adevărat un om deosebit ca să ai respect, asta neînsemnând că profesorii de pe vremuri nu ar fi fost asemenea. Când eram în liceu priveam la profesori și sesizam că erau diferențiați vizibil, cel puțin în accepțiunea noastră, a elevilor. Erau profesori la a căror ora rămâneau doi-trei elevi în clasă, alții ale căror ore erau complet perturbate de larma dintre noi și ceilalți, puțini, dar de seamă, acei oameni deosebiți la ora căroră nu mișca nici unul, oră pe care o savuram ca pe o picătură prețioasă din elixirul nemuririi. Erau acei profesori care, atunci când intrau în clase, schimbau atmosfera, care te fascinau și acaparau prin vastele lor cunoștințe sau prin celelalte calități ale dâșilor. Cert este că întotdeauna profesorul ideal a fost și va fi un om calm, răbdător, temperat, blând și cald la suflet, care știe să își apropie elevii, transformându-i în propriii copii, acel om deosebit de cult, o bibliotecă vie, care te captivează prin limbajul său, prin bagajul de cunoștințe și prin atitudinea de la oră, acel profesor care știe să predea astfel încât să te facă atent, astfel încât să te ajute să înveți, care știe să selecteze și filtreze informațiile astfel încât să nu te încarce în van, cel ce știe cum să își facă ora un cadru plăcut pentru ceilalți, iar în secolul în care trăim, acest aspect este mai valabil ca niciodată deoarece atunci când stresul este cuvântul definitoriu pentru întreaga noastră existență, sunt ore ce te rup din această stare. În America cea mai nouă metodă este cea denumită "Student as a teacher". Aceasta presupune utilizarea elevilor mai avansați la un anumit obiect de studiu pentru a-i

ajuta pe ceilalți să învețe. Adică, în loc să-și irosească timpul în baruri și cafenele, elevii organizează serate în care se dezbat anumite teme școlare. În alte țări, elevii rămân după ore în instituția de învățământ și, împreună cu profesorii, își rezolvă temele pentru a doua zi. Acest lucru presupune însă o comunicare excelentă la nivelul relației elev-profesor, ceea ce la noi este însă destul de rar. Există profesori care îți deschid gustul către o anumită materie sau care te fac să o urăști. În clasa a V-a, am urât cu toată ființa mea istoria, din cauza domnului profesor – un om bătrân și fără chef de viață, pentru care orele păreau o adevărată corvoadă; însă la liceu lucrurile s-au schimbat radical, în clasa noastră apărând doamna profesoară. Nu am să o pot uita niciodată pe profesoara de istorie din liceu, acea femeie suavă care i-a reînviat, în decursul orelor sale pe mai marii neamului românesc, acea ființă deosebită care ne făcea să îl vedem pe Ștefan cum aleargă pe calul său sur prin fața catedrei și din cauza căreia l-am visat de atâtea ori pe Mircea; femeia cu ochii mari și blânzi care parca îl vedea pe Napoleon cum își cheamă oastea pe câmpul de luptă. Dânsa este omul care mi-a deschis mintea către o alta lume, care mi-a pictat în suflet iubirea față de neam și patrie, singurul om care mă calma atunci când mă răzvrăteam împotriva sorții. Tot dânsa m-a făcut să înțeleg viața așa cum este ea, să accept oamenii așa cum mi-au fost dați și să mă bucur de ce au ei mai bun de oferit. Și, acum, după ce am terminat școala, privind în urmă, sunt sigură că nici un alt profesor nu a fost atât de iubit și apreciat și că nimeni nu mi-a rămas atât de adânc impregnat în suflet căci, pe lângă dascăl și îndrumător, dânsa mi-a fost și un părinte desăvârșit, ajutându-mă atunci când mă simțeam învinsă și ascultându-mă atunci când nici eu nu mă înțelegeam. De aceea, consider sincer că termenul de adevărat un om deosebit ca să ai respect, asta neînsemnând că profesorii de pe vremuri nu ar fi fost asemenea. Este cert însă că, așa cum fiecare dintre noi este diferit, simte și gândește într-o cu totul alta manieră, așa și profesorul ideal va fi schițat în varii moduri, de elevi și de părinți. Și, în majoritatea cazurilor schițele nu vor coincide, întrucât părinții noștri, precum și bunicii încă mai vad în noi niște copii neajutorați, iar în profesori acei oameni ce alta dată înghețau sălile de curs. Cu toate acestea încă mai există profesori ideali, aceia dintre dânsii care nu au uitat să fie oameni, să simtă și să gândească odată cu noi, elevii, ce mâine vom schimba lumea, ajungând, poate, la rândul nostru, de cealaltă parte a catedrei, în fața unora ca noi. Și abia atunci vom putea defini corect termenul de profesor ideal. Căci Schopenhauer spunea: “Niciodată nu judeca și nu cataloga o ființă umană până nu îi simți trăirea, căci abia atunci vei înțelege pe deplin ce-i într-ânsul, viziunea anterioară asupra faptelor sale devenind opacă”.

12. „Profesorul ideal? În primul rând, profesorul ar trebui să fie decent îmbrăcat pentru a da un bun exemplu elevilor (cel puțin așa zic cărțile). Din punctul meu de vedere însă, vestimentația nu ar trebui prea discutată pentru că sunt și ei oameni și se îmbracă după gust, posibilități și, de ce nu, după look-ul pe care vor să îl adopte. De exemplu, dacă ar fi să aleg între un om cu aptitudini de predare, dar cu 5 cercei în ureche și îmbrăcat din cap până în picioare în piele, și un om aparent respectabil, dar fără să aibă nicio tangență cu elevii, școala sau predarea, l-aș alege fără discuție pe cel de la care am șanse să plec cu ceva cunoștințe. Nu ar trebui să întârzie la ore, iar când își începe propriu-zis predarea ar trebui să știe să se impună pentru a păstra liniștea, dar prin metode care nu ar presupune ofense sau maltratări la adresa elevului. Să fie înțelegător și indulgent, să știe să predea o lecție folosind metode atractive și originale, iar atunci când un lucru nu este înțeles să explice de două ori. Să nu facă discriminări și notările să fie obiective, evitând astfel niște conflicte nedorite. Să nu trateze superficial nici slujba sa, nici pe cei pe care îi educă și uneori să ia mici pauze cu scurte glume că vorba aceea: „Pauzele lungi și dese, cheia marilor succese”. Ar fi bine să nu își implice viața personală în viața profesională și mă refer la faptul că unii vin și își varsă nervii pe elevi, dându-le note proaste sau pedepsindu-i atunci când ei nu au nicio vina. Și nu în ultimul rând, oamenii care își iau „catedra în mâini” ar trebui să fie conștienți că în aceste relații „profesor-elev” ar trebui în primul rând să ofere prietenia lor ajutând astfel la mai

multe lucruri, însă totul cu o anume limită pentru că tot ce e mult strică. „Cine dă și cine primește?” Din momentul în care un adult are slujba de a educa un copil, semnează un contract atât moral, cât și pe foaie, oficial, că își va împărtăși cunoștințele într-un anumit domeniu. Astfel, începe a preda elevilor noțiuni noi cu care el este familiarizat și pe care este în stare să le explice. Consider că se dă și se primește din ambele părți aproape în mod egal și zic „aproape” pentru că balanța înclină puțin în favoarea profesorului care se presupune că are mai multă experiență în domeniu. La o ora de curs se predă, se menține liniștea, se pun întrebări unde nu sunt lămurite lucrurile, se exersează și se notează. Așadar, elevul dă dovadă de înțelegere, răbdare și simțul responsabilității, iar profesorul pe cealaltă parte oferă informații (care sunt în strânsă legătură cu aptitudinile de predare), disciplina și experiența.

Dacă facem o mică paralelă între ce se dă și ce se primește, veți observa multe puncte în comun precum : înțelegerea, respectul, răbdarea și așa mai departe. Ce se dă se primește. După cum am zis și cum ajung să mă repet, nu se poate vorbi foarte ușor „la modul general” pentru ca depinde de mai mulți factori, dar se poate vorbi „în mod normal”. Profesorul "ideal" l-am întâlnit o singură dată în viața. Era nouă în școală. Am văzut-o pe hol, înainte de ora și nu știam dacă e femeie sau bărbat. Era atât de simplu îmbrăcată, părul tuns foarte scurt, nu avea, aparent, nimic deosebit. Am intrat în clasă după dansa, uitându-ne foarte ciudat, că deh ... prejudecățile celorlalți profesori ne-au fost insuflate și nouă. De cum a deschis gura, ne-a fascinat...Toți "miștocarii" clasei erau muți atunci. Am urât toată viața materia pe care o predă. Și atunci a căpătat un sens, unul captivant chiar. Orele erau speciale – atât dumneaei, cât și modul de abordare a materiei, ne provocau să gândim:). Niciodată nu ne-a cerut respect fără să ni-l dea dumneaei în primul rând. “

Un concept goffmanian este acela de „props”, vizând acei indici ce ne informează despre statutul social, ocupația și vârsta performerilor, un loc important în cadrul acestora ocupându-l vestimentația, aceasta fiind inclusă și în „fața personală” a individului. Analizând interviurile de tip „povestea vieții” prin care elevii erau solicitați să prezinte o întâmplare din viața lor în care au cunoscut și altă față a unui profesor decât cea de la clasă, evidențiind totodată diferențele pe care le-au sesizat între imaginea front stage și back stage, am constatat că mulți dintre ei au adus în discuție aspectul vestimentar. Acesta a fost pus în lumină și de 4 eseuri despre profesorul ideal. Majoritate povestesc că schimbarea ținutei a fost o surpriză: „noul nostru diriginte purta un trening, deci avea o ținută sport- șocant pentru noi care l-am văzut până atunci numai în costum.”, „am fost foarte surprinsă să îl văd îmbrăcat în jeans, tricou și adidași, căci nu mi-am imaginat vreodată că e genul care se îmbracă și sport, la școală văzându-l numai în costum”, „fără costum, îmbrăcat într-o pereche de blugi și o geacă, încerca să țină pasul cu noi, ceea ce era cam greu”, „nu am putut să nu sesizez schimbarea majoră a dirigintelui meu, fiind uimită de înfățișarea și limbajul dumnealui, total diferite de cele din orele de matematică”, „vestimentația lui era în totalitate scimbată, căci purta adidași, blugi și o vestă de iarnă. Avea și o căciulă veche care cred că era preferata lui”. Observăm că sunt reiterate cuvinte precum: „uimită”, „surprinsă”, „șocant”, „schimbare”, ce subliniază faptul că pentru elevi singura ținută pe care o asociau cu dirigințele lor era costumul purtat la școală, neimaginându-și că, în cadrul unei alte rutine, acesta ar putea să se îmbrace diferit. Acest lucru susține totodată faptul că performarea profesorului la școală, „front stage”, a fost atât de bine realizată încât a dat iluzia elevilor că e singura lui rutină, sau cel puțin cea definitivă. Elevii presupunând la rândul lor că personajul proiectat în fața lor este singura realitate a individului care performează. Într-adevăr, mulți elevi nu-și pot imagina profesorul în altă ipostază, crezând că imaginea afișată la școală este singura deținută de către acesta. Așa se explică reacțiile elevilor când și-au văzut profesorul în ținută sport; cu siguranță, nu s-ar fi așteptat ca acesta să vină în excursie tot în costum, dar faptul că profesorul și-a investit ego-ul până atunci doar cu o anumită rutină, din care deriva reputația lui profesională i-a determinat pe elevi să creadă că e singura mască ce se mulează perfect pe

fața acestuia. Nu ni-l putem imagina pe Ștefan cel Mare în cămașa de noapte și nici pe Eminescu în cămașa de forță, cu mințile pierdute, așa nici elevii nu-și pot imagina profesorii purtând măști asemănătoare celor folosite de ei, toți fiind învăluiți într-o aură de sacralitate născută din admirație și respect pentru ceea ce au făcut și fac pentru spiritualitatea românească.

Despre vestimentația profesorilor au amintit în istorisirile lor și două foste eleve ale colegiului, acum pensionare, amintindu-și cu drag de „micuța doamnă Lucia Manasian, cochetă, plină de podoabe” sau de „doamnele profesoare frumoase și foarte elegante”. Întorcându-mă la generația actuală de elevi, am constatat că ei nu mai pun atâta preț pe vestimentația dascălilor, ci pe modul în care reușesc să se facă respectați de către ei: “Pe vremea bunicii mele, profesorul ideal era acel om care apărea impunător în fața clasei, care avea prestanță și atitudine superioară, care știa mai mult decât ceilalți, una dintre cele mai respectate persoane în societate. Aspectul său trebuia să fie unul îngrijit, costumul fiind obligatoriu. Societatea a evoluat și iată că profesorul ideal nu mai este obligatoriu un ins scortșos, la cravată și pantofi lăcuți și nicidecum o doamnă aspră, cu reverul taiorului călcat la dungă. În ziua de azi, profesorul ideal este în primul rând om, la fel ca și noi ceilalți, are dreptul la blugi și trening, la pantaloni largi și tricouri cu inscripție, la fuste colorate și gece de piele”. Aceeași idee este întărită și de altă afirmație a unui elev:” ? În primul rând, profesorul ar trebui să fie decent îmbrăcat pentru a da un bun exemplu elevilor (cel puțin așa zic cărțile). Din punctul meu de vedere însă, vestimentația nu ar trebui prea discutată pentru că sunt și ei oameni și se îmbracă după gust, posibilități și, de ce nu, după look-ul pe care vor să îl adopte. De exemplu, dacă ar fi să aleg între un om cu aptitudini de predare, dar cu 5 cercei în ureche și îmbrăcat din cap până în picioare în piele, și un om aparent respectabil, dar fără să aibă nicio tangență cu elevii, școala sau predarea, l-aș alege fără discuție pe cel de la care am șanse să plec cu ceva cunoștințe.”

Și totuși, trebuie să existe o diferență între ținuta profesorului și cea a elevului, pentru că este un element important ce subliniază statutul acestuia, rolul jucat în interacțiune. Totodată, trebuie să ținem cont de faptul că fiecare rol social are repartizată o anumită față, iar rolul de profesor implică o vestimentație decentă, care să nu iasă din standardele sociale, să nu șocheze căci, în caz contrar, e posibil ca performarea să aibă de suferit. În loc să se concentreze asupra lecției, a conținutului ideatic și a valorilor transmise, ochii și mintea elevilor vor fugi către fusta scurtă și decolteul adânc al doamnei profesoare sau către jeansii prea strâmți, freza rebelă și accesoriile ostentative ale domnului profesor.

Și limbajul folosit, aspect ce ține, după Goffman, tot de “fața personală”, a fost în concordanță cu rolul jucat de către profesor, acesta știind să facă deosebirea dintre limbajul de culise și cel de scenă. Alegerile sale lingvistice au fost adaptate situației “back stage”, respectând însă linia de conduită a unui educator, adică fără să se exagereze: “ne striga folosind prenumele noastre, pe când în clasă ne striga numai cu numele de familie”, “a renunțat la ironii “, “ ne-a vorbit foarte familiar”, “vorbea foarte frumos și calm”, “cuvintele neortodoxe folosite de diriginte când moraliza un elev în fața clasei au dispărut”, “limbajul dirigintelui era total diferit de cel din orele de matematică”. Despre importanța lexicului folosit de profesori vorbesc și elevele în eseurile lor: “profesorul ideal este acela care te captivează prin limbajul său”, “Lecția ei de istorie, chiar încărcată cu războaiele și anii lor nesuferiți, sau cu teribili noștri dușmani, devenea pentru noi o poveste fascinantă”, “Nu am să o pot uita niciodată pe profesoara de istorie din liceu, acea femeie suavă care i-a reînviat, în decursul orelor sale pe mai marii neamului romanesc, acea ființă deosebită care ne făcea să îl vedem pe Ștefan cum aleargă pe calul său sur prin fața catedrei și din cauza căreia l-am visat de atâtea ori pe Mircea; femeia cu ochii mari și blânzi care parca îl vedea pe Napoleon cum își cheamă oastea pe câmpul de luptă. “, “De cum a deschis gura, ne-a fascinat...Toți

"miștocarii" clasei erau muți atunci. Am urât toată viața materia pe care o predă. Și atunci a căpătat un sens, unul captivant chiar."

Pentru ca performarea să fie desăvârșită, trebuie să existe o congruență între "appearance" și "manner", adică între înfățișare și modalitatea de interpretare a rolului. Aceasta a fost evidențiată de către elevi în povestirile lor, subliniind faptul că atitudinea profesorului diriginte a fost una adecvată ținutei, elevul transformându-se în prieten, partener de distracție într-un mod neașteptat de egalitarist, dacă ne raportăm la severitatea afișată de respectivul profesor la ore. Nu a mai insuflat exigență și intoleranță, ci a avut un rol mai degrabă de leader: "Credeam că așa este el mereu, dar în excursie, cu toții am văzut o altă persoană, era glumeț, discuta orice cu noi, cu anumite limite bineînțelese. Când am ajuns în Brașov ne-a spus că fiecare poate face ce vrea, cu condiția să ne întoarcem la o oră stabilită în autocar. La pensiunea unde ne-am cazat, după cină am avut o mică petrecere, iar dânsul a dansat cot la cot cu noi., chiar dacă era mai în vârstă.", „Pe parcursul circuitului a spus glume la microfon, a râs împreună cu noi și, spre uimirea noastră, a renunțat la ironii. Seara, ne-a organizat o discotecă, a dansat cu noi.", „Ne-a spus multe glume și nu ne-a interzis nimic din ceea ce am vrut să facem. Toți am fost foarte plăcut surprinși de această „nouă față a dirigului”." La discoteca organizată la pensiune, părea dispus să se distreze alături de noi. Deși muzica nu era tocmai pe placul lui, s-a ridicat de pe scaun și a luat fiecare fată din clasă la dans. Se vedea clar că era vesel și dornic de distracție", „În prima seară am organizat o discotecă unde a dansat cu noi, practic deveniserăm o echipă. Ne-am distrat extraordinar, iar domnul diriginte și mai și. Îi dispăruse caracterul autoritar și aspectul impunător de zi cu zi, aveam în fața ochilor un alt om.", „Am putut asculta muzica favorită, am fost lăsați să facem ce vrem, iar la discotecă și-a amintit cum e să fii tânăr.", „Atitudinea lui era schimbată, abordând un ton familiar și deschis, glumea și se intra în conversațiile noastre. Ne-a povestit despre locurile pe care le vizitase și despre alte peripeții.

După ce ne-am cazat cu toții la un hotel, am organizat o petrecere la care dirigințele s-a distrat pe cinste. Nu a ezitat să invite fetele la dans și nici să dea pe gât câte un păhărel, fapt ce îl făcea și mai simpatic și binedispus".

Elevii au remarcat diferențele de atitudine front stage și back stage ale profesorului diriginte. Astfel, la ore, dirigințele a fost etichetat drept „o persoană severă, serioasă care glumește prea puțin și nu discută alte lucruri decât despre matematică”, „o persoană autoritară, impunătoare”, „mereu exigent, ferm în explicații”, „om aspru și rigid”, „om foarte serios, abia dacă scapă un zâmbet și acela ironic”, „înfățișare severă și autoritară”, „persoană serioasă și implicată în ceea ce predă”. În excursie însă atitudinea lui a fost consemnată în termenii total opuși: "Dirigintele nostru a reușit să-și iasă din tipare într-o escapadă cu noi într-o zonă montană.", „a încălzit atmosfera cu glume spuse la microfon”, „era mult mai zâmbitor și binedispus”, „a avut muuuultă răbdare cu noi". De remarcat și diferențele întrevăzute de elevi la nivel nonverbal și paraverbal; asprimea tonului, expresia rigidă a feței, vocea înspăimântătoare și extrem de autoritară „care nu trădează niciodată vreo emoție” a fost înlocuită cu o voce caldă, foarte frumoasă și calmă, de niște ochi blânzi și o față învăluită de un aer cald”, „un ton familiar și deschis”.

De abia după acea performare back stage, elevii au înțeles că dirigințele lor este un actor desăvârșit, jucând perfect atât rolul de profesor autoritar „front stage”, cât și de prieten în culise, reușind să-și adapteze comportamentul în funcție de standardele ideale cerute de fiecare rutină în parte. Concluziile la care au ajuns sunt sintetizate în următoarele afirmații: „am înțeles că atitudinea sa autoritară o folosea doar la școală pentru a se impune. Din păcate, luni, la școală, și-a dat jos masca prietenoasă și a instaurat din nou monotona liniște de la ora de matematică.", „De multe ori, persoanele au un comportament diferit la locul de muncă față de cel din timpul liber, un exemplu concludent fiind domnul diriginte. Mereu exigent, ferm în explicații și foarte pasionat de munca lui, domnul diriginte s/a arătat a

fi cu totul altfel într-o excursie. La început am avut rețineri în a merge în acea excursie: mă gândeam că o să mă plictisesc și că ne vor fi impuse o grămadă de restricții, dar...nu a fost deloc așa.”, „Din atitudinea lui am realizat că dă dovadă de profesionalism pentru că știe să facă diferența dintre ore și timpul liber.”” 15 septembrie, eram nerăbdătoare, dar în același timp speriată...auzisem niște zvonuri cum că viitorul meu diriginte este un om destul de aspru și rigid. Da, prima oră le-a și confirmat: un om serios, de treabă, dar exigent. Mai târziu am înțeles că nu era chiar așa. Se putea observa că, deși era foarte exigent cu noi, îi eram dragi”, „luni, la școală și-a dat jos masca, evident spre nefericirea noastră; cu toate acestea, excursia a reușit să lase câteva urme, să facă o fisură în zidul ce ne despărțea.”, „După această experiență am înțeles că atitudinea severă era doar o fațadă pentru a ne face să ne comportăm decent și să învățăm, să respectăm.”, „Atunci am înțeles că profesorii nu se comportă întotdeauna ca la școală, că au și ei o viață complexă care nu se rezumă numai la integrale și radicali.” Este evident că elevii au evaluat pozitiv ambele performări atât „front stage”, cât și „back stage”, corelându-le cu standardele ideale presupuse de cele două roluri și cu jocul expresie versus acțiune.

Un rol important în „back stage” l-a avut autodezvăluirea, profesorul diriginte povestind întâmplări amuzante din viața lui, despre venirea pe lume a nepotelului său etc. Bineînțeles că a selectat anumite momente din „zona oarbă” și mai puțin din „zona ascunsă” care să creeze o atmosferă de bunădispoziție și care să nu fie discreditante. Orice proces de comunicare între oameni este dependent de gradul de cunoaștere interpersonală, de ceea ce știm sau nu știm unul de celălalt, reprezentat prin cele patru zone:

zona deschisă – cuprinde date despre subiectul care comunică, aflate atât în posesia sa, cât și în cea a interlocutorului.

zona oarbă – conține informații despre noi înșine, dar sunt accesibile și interlocutorului.

zona ascunsă – contrar zonei anterioare, reprezintă tot ce eu știu despre mine, dar nimeni altcineva nu știe.

zona necunoscută – reprezintă acele aspecte ale existenței individului pe care nici individul în cauză și nici altcineva din afară nu le cunoaște.

Dirigintele a fost apreciat și pentru că a respectat imaginea de sine a interlocutorului. În relația de comunicare trebuie să cunoști și să respecti maniera în care individul se valorizează pe sine, modul în care se percepe pe sine ca valoare și putere în comunicare, flexibilitate manifestată în suplețe spirituală și în punerea în valoare a ideilor și sentimentelor. Totodată, a respectat nevoile celor cu care a relaționat, acest lucru înseamnă preocupare față de cerințele interlocutorului, înseamnă politețe și empatie. Importanța acestor elemente a fost pusă în evidență și de eseurile despre profesorul ideal care au subliniat totodată faptul că stimularea motivației elevului este o artă care ține de măiestria și harul didactic al profesorului. Cadrul didactic trebuie să aibă în vedere faptul că modul în care desfășoară activitățile de învățare în clasă, sistemul de evaluare și chiar propria lui motivație pot să acționeze asupra dinamicii motivaționale a elevului. O activitate didactică nemotivantă elimină nevoia de a ști, de a înțelege a elevului, ducând la manifestarea unui comportament deviant, și anume absenteismul școlar, în timp ce o activitate didactică puternic motivantă stârnește interesul elevului pentru activitatea de învățare, având efecte pozitive în plan cognitiv și comportamental. Pentru a verifica aceste ipoteze, am realizat o cercetare. În stabilirea eșantionului de subiecți, am plecat de la premisa că, spre deosebire de copilul mic, la care predomină prelucrarea și însușirea automată a cunoștințelor, adolescentul asimilează noile informații numai dacă își însușește o nevoie fundamentală. Prin urmare, lotul experimental este format din 60 de elevi de la Colegiul Național „Vasile Alecsandri”, Bacău, din care 33 fete și 27 băieți. Elevii au vârsta cuprinsă între 16-18 ani. Am folosit ca metodă interviul pe bază de chestionar, denumit Chestionar A.S (Chestionar Atitudine școlară) având

la bază 30 de afirmații la care elevii trebuiau să estimeze, într-o manieră cât mai obiectivă, în ce măsură profesorul de limba și literatura română stimulează motivația elevilor în activitatea de învățare. Itemii au vizat următoarele caracteristici ale procesului educational: proiectarea și dezvoltarea curriculumului, obiectivele învățământului, conținutul învățământului, metodele de predare-învățare, formele de organizare a învățării, disciplina școlară care favorizează apariția devianței școlare independent de situația particulară a elevilor. Elevii trebuiau să noteze intensitatea acordului sau dezacordului lor, utilizând o scală de la 1 la 6, unde 1= niciodată, 2= foarte rar, 3=rar, 4=des, 5=foarte des, iar 6=întotdeauna. La finalul chestionarului, elevii trebuiau să estimeze, tot pe o scală în 6 trepte, în ce măsură se prezintă la orele profesorului de română . Chestionarul A.S a fost aplicat în prezența profesorului de psihologie la două clase, dintre care o clasă de a X - a și o clasă de a XII – a.

CHESTIONAR A.S.

Gândiți-vă la lecțiile realizate de profesorul de română și vă rugăm să estimați, într-o manieră cât mai obiectivă, în ce măsură acesta împlinește condițiile de mai jos.

Vă rugăm să notați intensitatea acordului sau dezacordului dumneavoastră, utilizând scala de la 1 la 6, unde 1=niciodată, 2= foarte rar, 3=rar, 4= des, 5= foarte des, iar 6= întotdeauna.

	Niciodată	Foarte rar	Rar	Des	Foarte des	Întotdeauna
	1	2	3	4	5	6
Informațiile pe care elevii le asimilează sunt esențiale pentru activitatea profesională viitoare.						
Cunoștințele teoretice sunt însoțite de exemple concrete, permițând înțelegerea mai bună a acestora						
Informația este învechită, depășită.						
Modul de predare este expunerea liberă (nu citește după foi).						
Profesorul începe activitatea printr-o anecdotă sau printr-o problemă de soluționat.						
Elevii cunosc performanțele pe care urmează să le atingă în lecție.						
În timpul lecției sunt folosite imagini, fragmente din opere literare, filme, fragmente muzicale, scheme, e.t.c.						
Profesorul folosește metode care ajută elevul să caute, să cerceteze, să găsească singur soluțiile la probleme.						

Se pune accent pe învățarea prin descoperire, jocuri de rol, exerciții de creativitate, manipularea obiectelor, acțiunilor, e.t.c.							
Elevii pot realiza un schimb spontan de informații și idei, de impresii și păreri.							
	Niciodată	Foarte rar	Rar	Des	Foarte des	Întotdeauna	
	1	2	3	4	5	6	
Profesorul dă elevilor ocazia de a avea opțiuni personale.							
Predomină învățarea prin receptare (profesorul vorbește, elevii ascultă)							
Creează situații de învățare, ținând cont de sugestiile și preferințele elevilor.							
Folosește un ton calm, cald.							
Este subiectiv in evaluare.							
Elevii sunt ridiculizați și ignorați.							
Elimină distanțe profesor elev, stabilind relații de egalitate.							
Este agresiv.							
Îi determină pe toți elevii să vorbească deschis.							
Îi prezintă pe fiecare elev ca fiind important in grup.							
Împarte responsabilitățile in funcție de interesele, posibilitățile, ritmul de muncă al fiecărui elev.							
Propune rezolvarea unor exerciții pentru o mai bună înțelegere a cunoștințelor predate.							

In cazul unor erori, lacune, profesorul revine cu explicații suplimentare.							
Face comparații între performanțele elevilor.							
	Niciodată	Foarte rar	Rar	Des	Foarte des	Întotdeauna	
	1	2	3	4	5	6	
Este recunoscut efortul depus de elevi în lecție.							
Organizează excursii cu temă.							
Implică elevii în activitatea școlară (amenajarea unor expoziții de caricaturi, reclame, publicarea unor articole în revista școlii, realizarea unor emisiuni la Radio-ul școlii)							
Invită la lecție persoane avizate din exterior: medici, polițiști, e.t.c.							
Îi îndeamnă pe elevi să corespundă cu alți elevi din țară pe diverse teme.							
Sanctionează neprezentarea la ore (pune absențe)							

Gândiți-vă la activitățile realizate de profesorul de română și vă rugăm să estimați, într-o manieră cât mai obiectivă, măsura în care vă prezentați la orele dumnealui.

Niciodată	Foarte rar	Rar	Des	Foarte des	Întotdeauna

V Â R S T Ă : _____

CLASĂ : X XII

SEX : M F

De-a lungul unei săptămâni, profesorul de limba și literatura română a fost sprijinit de psiholog în organizarea și proiectarea activităților de învățare : lecțiile au solicitat foarte mult munca în echipă, competiția îmbinându-se foarte bine cu colaborarea (nici una din aceste două strategii luate separat nu sunt eficiente: competiția este periculoasă pentru că

demobilizează și induce ostilitate între membri, iar cooperarea, făcând apel la efortul colectiv, poate argumenta producția și face să crească sentimentul participativ, dar nu e singura soluție); profesorul a acordat o atenție deosebită elevilor slabi și demotivați, comunicând foarte mult cu aceștia și solicitându-le răspunsuri tot mai multe la diverse probleme. De asemenea, au fost folosite exerciții de creativitate de tip brainstorming, dându-le șansa tuturor elevilor de a-și exprima propriile opinii, de a le respecta pe ale celorlalți, de a prelua ideile colegilor, amplificându-le. După ce Chestionarul A.S a fost completat de către elevi, am trecut la inventarierea răspunsurilor obținute conform grilei de corectare.

GRILA DE CORECTARE

Chestionar A.S

Numărul întrebării	Activitatea didactică motivată	Activitatea didactică nemotivată
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p

	- niciodată - 6 p	- întotdeauna - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p	- rar - 3 p

	- foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- des - 4 p - foarte des - 5 p - întotdeauna - 6 p	- rar - 3 p - foarte rar - 2 p - niciodată - 1 p
	- rar - 4 p - foarte rar - 5 p - niciodată - 6 p	- des - 3 p - foarte des - 2 p - întotdeauna - 1 p

Concluziile la care am ajuns sunt că există o legătură între tipul de activitate didactică și atitudinea școlară; semnul corelației este pozitiv, deci legătura este direct proporțională: cu cât activitatea didactică este mai motivantă cu atât mai mult elevii se vor prezenta la ore și invers, cu cât activitatea didactică este mai puțin motivantă, cu atât elevii vor absenta de la ore. Democratizarea vieții școlare este o condiție necesară în reușita oricărei strategii de intervenție în diminuarea devianței școlare. Fără respectarea acestei cerințe, orice investiție în ameliorarea activității școlare își ratează obiectivul. Democratizarea vieții școlare presupune dreptul elevilor de a face alegeri; nici nu poate fi vorba de formarea/asumarea responsabilității proprii formării. Opțiunile elevilor pot fi simple sau complexe, mergând de la alegerea unor obiective ale învățării, alegerea unor recompense/ pedepse, până la alegerea unui tip de studii. Democratizarea educației înseamnă să tratezi elevul ca o ființă capabilă de a face aceste alegeri. Devianța școlară apare acolo unde nu există loc pentru acestea.

Dintr-o altă perspectivă, democratizarea educației ar presupune crearea unui sistem educativ care să funcționeze astfel încât să ofere tuturor șanse egale de acces la studii, dar și de succes școlar. Realizarea acestui deziderat ar presupune mai întâi numărului posibilităților de afirmare pentru elevi, ceea ce implică edificarea unui ethos al școlii care să valorizeze elevii și după alte dimensiuni decât cea intelectuală. În al doilea rând, a acorda realmente șanse egale de succes ar reclama din parte profesorilor să renunțe la o serie de prejudecăți și stereotipuri privitoare la elevi.

Bibliografie:

- VRABIE, D.** (1975), *Atitudinea elevului față de aprecierea școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- COASAN, A., VASILESCU, A.** (1988), *Adaptarea școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- CREȚU, C.** (1998), *Curriculum diferențiat și personalizat*, Editura Polirom, Iași;
- CREȚU, E.** (1999), *Probleme de adaptare școlară*, Editura ALL EDUCATIONAL, București;
- DAN – SPÂNIOIU, G.** (1978), “*Adaptarea socio-școlară*”, în *Învățământul claselor I-IV*, Editura Revista de pedagogie, București ;
- GAGNÉ, R.** (1975), *Condițiile învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- MOSCOVICI, S.** (1999), *Psihologia socială a relațiilor cu celălalt*, Editura Polirom, Iași;
- NEACȘU. I.** (1978), *Motivație și învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- NECULAU, A.** (1983), *A fi elev*, Editura Albatros, București;
- ALBU, G.** (1998), *Introducere într-o pedagogie a libertății*, Editura Polirom, Iași;
- ALLPORT, G.** (1981), *Structura personalității umane*, Editura Didactică și Pedagogică București;
- AUSUBEL, D. ROBINSON, G.** (1981), *Învățarea în școală*, Editura Didactică și Pedagogică București.
- „Pedagogie”(1998), Constantin Cucoș, Editura POLIROM, Iași;
- „ Pedagogie generală”(1996), Rodica Niculescu, Editura SCORPION;
- „ Management general și strategic în educație- ghid practic”(2007), Alois Gherguț, Editura POLIROM;
- „ Managementul și gestiunea clasei de elevi – Fundamente teoretico- metodologice”(2000), Romiță B. Iucu, Editura POLIRIM;
- Curs de „Managementul organizației școlare. Comunicare instituțională”, predat de prof. univ. dr. Dumitru Iacob și lector. univ. drd. Diana-Maria Cismaru, 2005-2006;
- Curs de „Fundamentele pedagogiei” , predat de prof. univ. dr. Emil Stan, UPG Ploiești, 2005.
- http://www.realitatea.net/elevii-romani-isi-doresc-profesori-care-sa-ii-respecte-si-sa-ii-inteleaga--potrivit-unui-studiu_378086.html

Cuprins

Argument.....	4
CAPITOLUL I.....	5
RECUZITA TEATRALĂ.....	5
Capitolul II.....	13
CU MASCĂ...FĂRĂ MASCĂ	13
CAPITOLUL III.....	20
JOCUL ACTORILOR	20